

Etelä-Pirkanmaan ilmasto- ja LUMO- ohjelma

Sisällys

Johdanto	3	Valkeakosken toimenpiteet	21
01 Tausta	4	Akaan toimenpiteet	30
Kuntien ja kaupunkien rooli.....	6	Urjalan toimenpiteet	36
Hinku, Energiatehokkuussopimus, Luontoviisaat kunnat.....	7	Pälkäneen toimenpiteet	42
Ohjelman laatiminen	8	05 Seuranta ja raportointi	48
02 Tavoitteet	9	Toimenpiteiden seuranta, Ilmastobudjetointi, Työryhmät ja vastuuhenkilöt, Ohjelman päivittäminen.....	49
03 Nykytila ja aiempi kehitys	11	Lähteet	50
Päästölaskennan periaatteet.....	12		
Päästöjen jakautuminen sektoreittain ja kuntakohtainen kehitys.....	14		
04 Toimenpiteet	15		
Teemat	16		
Toimenpiteiden luokittelu	17		
Keskeiset käsitteet.....	19		

Johdanto

Etelä-Pirkanmaan kunnat Valkeakoski, Akaa, Pälkäne ja Urjala liittyivät yhdessä Hinku-verkoston vuonna 2019 ja sitoutuivat tavoitteelliseen kasvihuonekaasupäästöjensä vähentämistä 80 % vuoden 2007 tasosta vuoteen 2030 mennessä. Tavoitteen tueksi laadittiin vuonna 2020 yhteinen Etelä-Pirkanmaan ilmasto-ohjelma ja resurssiviisauden tiekartta vuosille 2020-2030. Ohjelman toimeenpanon tukena on vuodesta 2023 työskennellyt kuntien yhteinen ilmastoasiantuntija ja ohjelman tavoitteita on edistetty useilla yhteishankkeilla.

Vuoden 2020 jälkeen kuntien ilmastotyön toimintaympäristö on muuttunut merkittävästi. Ukrainan sodan myötä energia-asiat nousivat uudella tavalla keskiöön, EU:n ilmastolainsäädäntö on kiristynyt ja vihreän siirtymän hankkeet sekä hiilinieluihin liittyvä keskustelu ovat korostaneet tarvetta uudistaa paikallisia ilmastotoimia. Globaalit kriisit ja sääntelymuutokset ovat osoittaneet ilmastotyön olevan päästövähennysten lisäksi myös varautumista ja uusien mahdollisuuksien hyödyntämistä. Toisaalta julkisen talouden tiukkuus haastaa kunnianhimoista ilmastotyötä kunnissa. HINKU-tavoitteen määräaika lähestyy, ja sen saavuttaminen

on vuosi vuodelta entistä haastavampaa. Samaan aikaan on välttämätöntä luoda näkymää myös vuoden 2030 jälkeiseen ilmastotyöhön.

Ilmastotyön rinnalle on viime vuosina entistä vahvemmin noussut luonnon monimuotoisuuden turvaaminen. Valkeakoski, Akaa ja Urjala liittyivät vuonna 2023 tavoitteelliseen luontotoimintaan tähtäävään Luontoviisaat kunnat -verkostoon ensimmäisten suomalaiskuntien joukossa. Ilmastotyöllä ja luonnon monimuotoisuuden edistämällä on monia yhtymäkoh- tia ja tästä syystä myös LUMO-työtä tehdään Etelä-Pirkanmaalla tiiviissä kuntien välisessä yhteistyössä.

Uudistettu Etelä-Pirkanmaan ilmasto- ja LU-MO-ohjelma kokoaa yhteen kuntakohtaiset toimenpiteet ilmastomuutoksen hillitsemiseksi ja luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi. Toimenpiteitä osoitetaan myös ilmastomuutokseen sopeutumiseen. Ohjelma ei rajoitu tiettyihin vuosiin vaan sen tarkoituksena on olla säännöllisesti päivittyvä. Toimenpiteiden toteutumisesta seurataan vuosittain ja ohjelman sisältö päivitetään vähintään kerran valtuustokaudessa.

Tausta

Ilmastonmuutos ja luontokato ovat aikamme suurimpia maailmanlaajuisia ympäristökriisejä, joiden vaikutus ulottuu luonnon lisäksi talouteen ja ihmisten hyvinvointiin. Ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutuminen sekä luonnon monimuotoisuuden turvaaminen edellyttävät toimia kaikilla tasoilla.

Kansainvälisen ilmastopolitiikan perustan muodostaa Pariisin ilmastopöytäkirja, jonka tavoitteena on rajoittaa maapallon keskilämpötilan nousu selvästi alle kahteen asteeseen ja pyrkiä rajoittamaan se 1,5 asteeseen. Sopimuksen linjauksia täydentävät EU:n ja Suomen omat ilmastotavoitteet. Suomen ilmastolaisissa on asetettu tavoite hiilineutraaliudesta eli päästöjen ja nielujen tasapainosta vuoteen 2035 mennessä.

Luonnon monimuotoisuuden turvaamista ohjaavat YK:n biodiversiteettisopimus ja Kunming–Montrealin biodiversiteettikehys. Kansainvälisenä tavoitteena on pysäyttää luontokato vuoteen 2030 mennessä ja kääntää kehitys elpymisen polulle vuoteen 2050 mennessä. EU:n biodiversiteettistrategia linjaa toimet luontokadon pysäyttämiseksi unionin alueella. Suomessa valmistellaan kansallista luonnon monimuotoisuusstrategiaa, joka ohjaa tavoitteiden toteuttamista myös paikallistasolla.

Kuntien ja kaupunkien rooli

Kunnilla ja kaupungeilla on tärkeä rooli ilmasto- ja luontotavoitteiden saavuttamisessa, sillä merkittävä osa kasvihuonekaasupäästöihin, hiilinieluihin, sopeutumiseen ja luonnon monimuotoisuuden vaikuttavista ratkaisuista tehdään paikallistasolla.

- Maankäytön suunnittelu ja kaavoitus ohjaavat liikkumista, rakentamista ja hiilinielujen säilymistä.
- Toimitilojen ja yhdyskuntatekniikan rakentamisessa, korjaamisessa ja kunnossapidossa voidaan edistää energia- ja materiaalitehokkuutta sekä kiertotaloutta.
- Hankinnoissa voidaan vaikuttaa esimerkiksi koneiden, laitteiden, palvelujen ja ruuan ilmasto- ja luontovaikutuksiin merkittävästi.
- Koulutuksen ja vapaa-ajan palveluiden kautta kunnat vahvistavat ekososiaalista sivistystä ja tukevat kestävien elämäntapojen juurtumista.

- Kunnissa varaudutaan ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, kuten lisääntyviin sademääriin, lämpöaaltoihin ja hyönteistuhoihin.
- Luonnon monimuotoisuutta voidaan vahvistaa esimerkiksi suojelemalla arvokkaita elinympäristöjä, lisäämällä viheralueita, torjumalla haitallisia vieraslajeja sekä hoitamalla metsiä kestävästi.

Ilmasto- ja luontotyö kytkeytyvät vahvasti toisiinsa ja niillä on suoria yhteyksiä myös alueiden viihtyisyyteen, asukkaiden hyvinvointiin ja terveyteen sekä paikalliseen elinvoimaan.

Hinku

Etelä-Pirkanmaan kunnat Valkeakoski, Akaa, Pälkäne ja Urjala päättivät vuonna 2019 liittyä Hinku-verkostoon ja laatia yhteisen seudullisen ilmasto-ohjelman. HINKU-verkosto kokoaa yhteen ilmastotyön edelläkävijäkuntia, jotka sitoutuvat tavoittelemaan kasvihuonekaasupäästöjensä vähentämistä 80 % vuoden 2007 tasosta vuoteen 2030 mennessä. Verkosto on syntynyt Suomen ympäristökeskuksen vuonna 2008 käynnistämästä *Kohti hiilineutraalia kuntaa* -hankkeesta, jossa kunnat, yritykset, asukkaat ja asiantuntijat kehittävät yhdessä käytännön ratkaisuja päästöjen hillitsemiseksi.

Pirkanmaa on Hinku-maakuntana asettanut maakunnalliseksi tavoitteeksi vähentää 80 prosenttia kasvihuonekaasupäästöjä vuoteen 2030 mennessä vuoden 2007 tasoon verraten. Etelä-Pirkanmaan ilmasto- ja LUMO-ohjelman tarkoituksena on tukea tätä tavoitetta ja vauhdittaa alueen omaa ilmastotyötä yhteisillä linjauksilla ja toimenpiteillä.

Energiatehokkuussopimus

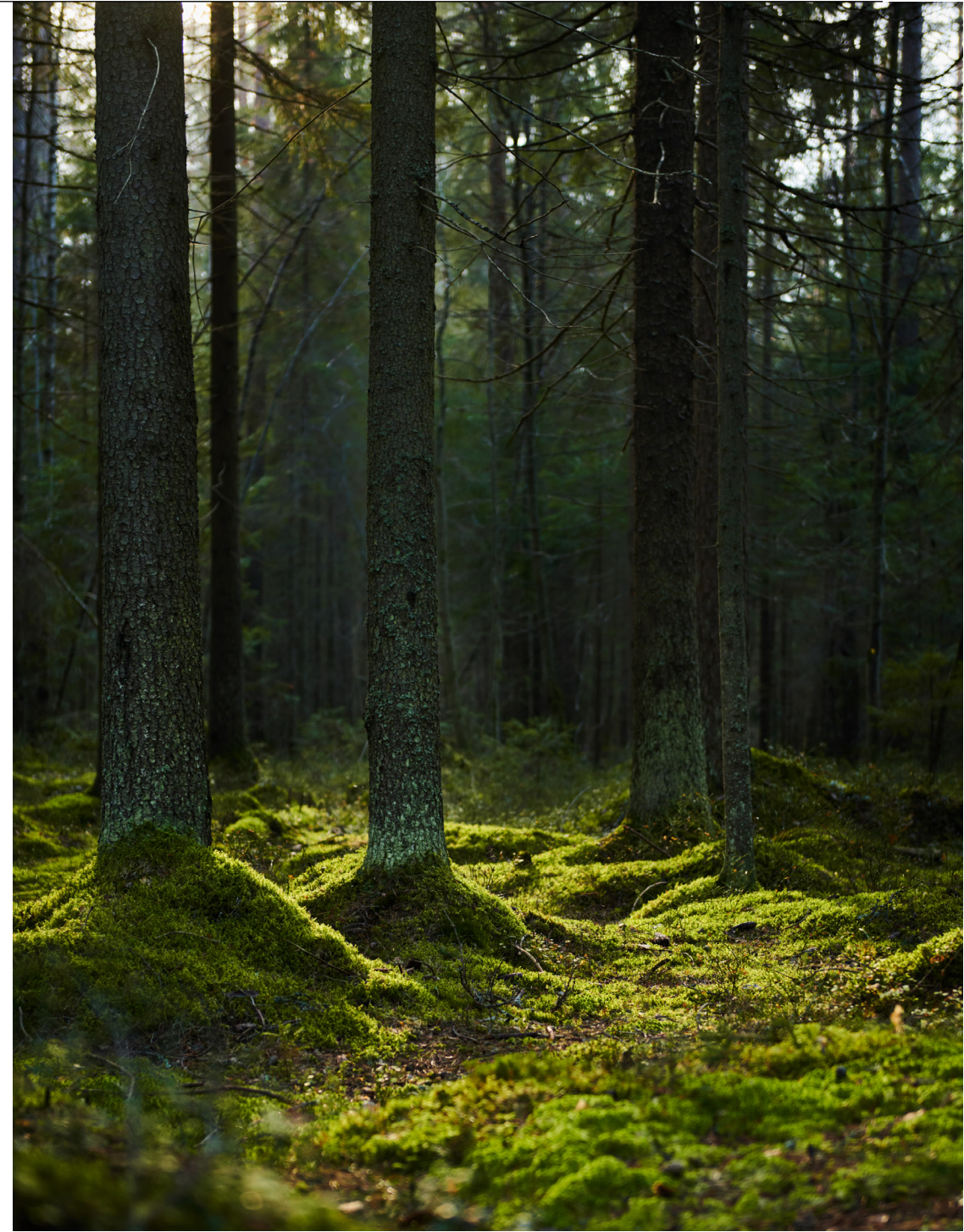
Etelä-Pirkanmaan kunnat ovat mukana valtakunnallisessa Julkisen alan energiatehokkuussopimuksessa kaudella 2026–2035. Sopimus on keskeinen osa Suomen energia- ja ilmastostrategiaa, jonka kautta kunnat sitoutuvat parantamaan energiatehokkuuttaan ja raportoimaan vuosittain toteutetuista energiansäästötoimista. Sopimukseen kuulumista edellytetään Hinku-verkoston kunnilta.

Luontoviisaat kunnat

Valkeakoski, Akaa ja Urjala liittyivät vuonna 2023 Luontoviisaat kunnat -verkostoon ja sitoutuivat vahvistamaan luonnon monimuotoisuutta omassa toiminnassaan. Suomen ympäristökeskuksen ja Kuntaliiton koordinoima verkosto tukee kuntia luontokadon pysäyttämiseksi, hyvien käytäntöjen jakamisessa ja tavoitteellisen LUMO-työn viemisessä osaksi kunnan päätöksentekoa.

Ohjelman laatiminen

Ilmasto- ja LUMO- ohjelman laatimista varten toteutettiin kuntien yhteinen ilmasto- ja luontokysely, johon saatiin 166 vastausta. Vastauksissa korostui erityisesti luonnon monimuotoisuuden merkitys. Luonnon monimuotoisuus koettiin tärkeäksi paikalliseksi teemaksi, johon asukkaiden ja kunnan toimilla nähtiin suoraa vaikutusta. LUMO-työn nykytilan ja tulevaisuuden mahdollisuuksien kartoittamiseksi teetettiin jokaisessa neljässä kunnassa opinnäytetyöt. Ilmasto- ja LUMO-ohjelmaa on valmisteltu tiiviissä yhteistyössä viranhaltijoiden kanssa. Olemassaolevia toimenpiteitä on tarkennettu ja uusia toimenpiteitä on ideoitu yhteisissä työpajoissa sekä toimialakohtaisissa haastatteluissa. Toimenpiteiden sisältöä on vielä tarkennettu kunta- ja toimialakohtaisesti, jotta toimenpiteet sopivat kunkin yksikön mahdollisuuksiin ja lähtökohtiin.

Tavoitteet

Etelä-Pirkanmaan kunnat pitävät edelleen kiinni Hinku-verkoston tavoitteesta vähentää kasvihuonekaasupäästöjä 80 prosenttia vuoden 2007 tasosta vuoteen 2030 mennessä. Kunnissa kuitenkin tunnustetaan, että tavoite on erittäin kunnianhimoinen ja monilta osin kuntien omien toimien ulottumattomissa. Ilmastotyö jatkuu myös vuoden 2030 jälkeen ja ohjelman avulla luodaan näkymää myös pitkän aikavälin toimiin.

Ohjelman tarkoituksena on osoittaa ne konkreettiset toimenpiteet, joita Etelä-Pirkanmaan kunnat yhdessä konserniyh-tiöidensä kanssa toteuttavat alueillaan ilmastovaikutusten vähentämiseksi, luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi ja ilmastonmuutokseen sopeutumisen vahvistamiseksi. Työtä tehdään tiiviissä kuntien välisessä yhteistyössä sekä osallistumalla aktiivisesti maakunnallisiin ja kansallisiin verkostoihin. Yritysten ja asukkaiden rooli ilmasto- ja luontotyössä tunnustetaan keskeiseksi. Kuntien rooli onkin toimia esimerkkinä, tiedon välittäjänä ja yhteistyön mahdollistajana.

Etelä-Pirkanmaan kunnat eivät toistaiseksi aseta erillistä hiilinielutavoitetta. Ohjelmaan kuitenkin sisältyy maankäytön hiilitaseen vahvistamiseen tähtäviä toimenpiteitä. Kustannustehokkaan ja luotettavan kuntatason hiiliaselaskennan kansallista kehitystä seurataan ja mahdollisuutta asettaa hiilinielutavoite tarkastellaan ohjelman seuraavan päivityksen yhteydessä. Luonnon monimuotoisuudelle ei määritellä yhtä yhteistä kattotavoitetta. LUMO-työn edistystä seurataan ohjelman toimenpiteille asetettujen mittareiden kautta.

A woman with blonde hair and glasses, wearing a grey sweater and dark pants, is crouching in a forest. She is looking at a small plant in her hand. The forest floor is covered in green moss and ferns. In the background, there are tall, thin trees. Overlaid on the image are large, semi-transparent numbers '03'.

Nykytila ja aiempi kehitys

Päästölaskennan periaatteet

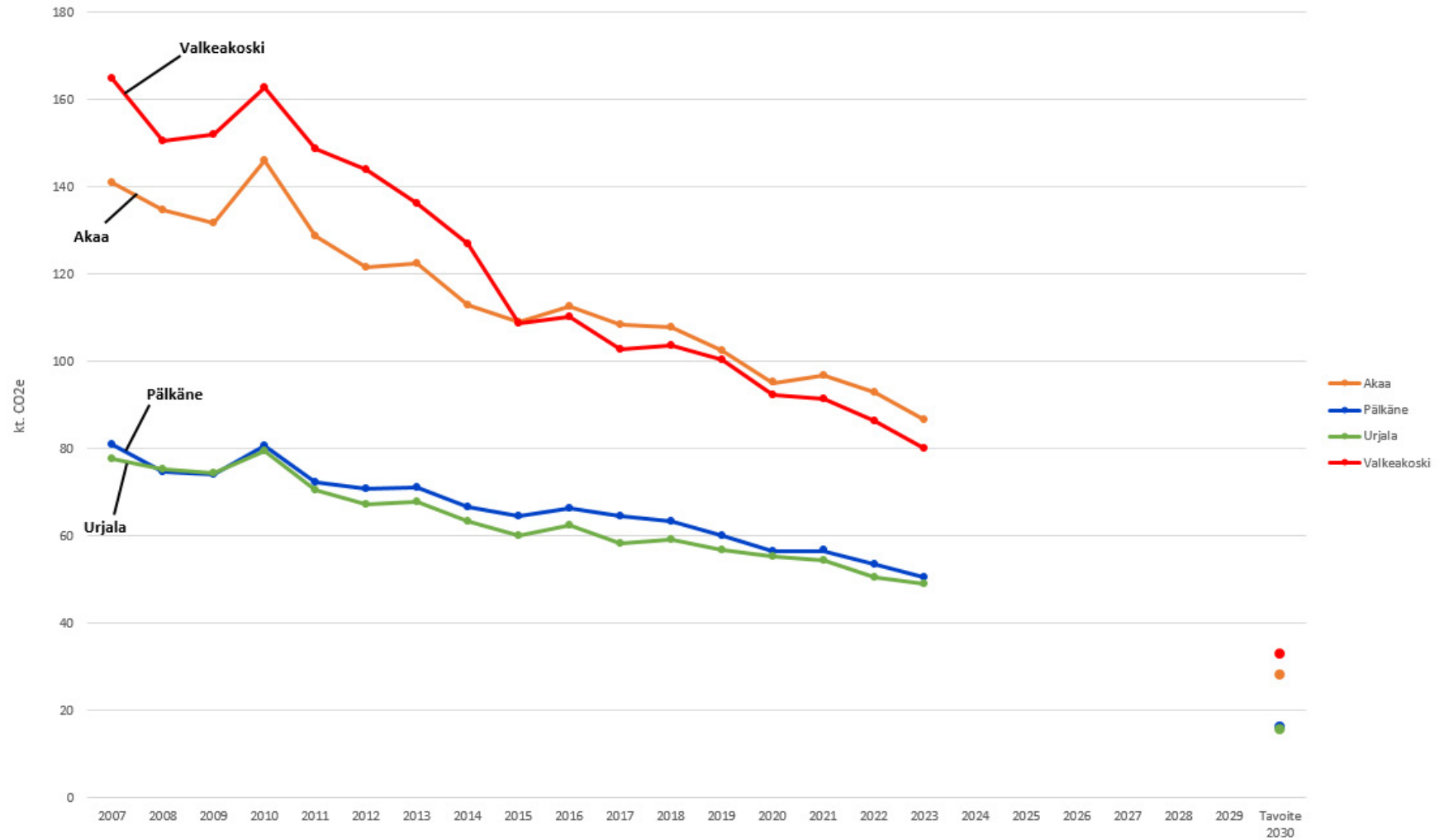
Etelä-Pirkanmaan kunnissa seurataan Suomen ympäristökeskuksen tuottamaa Hinku-tavoitteiden seurantaan tarkoitettua kasvihuonekaasupäästölasentaa. Hinku-laskentasääntöjen mukaisesti kunnan päästöihin ei sisällytetä päästökauppaan kuuluvien teollisuuslaitosten polttoaineiden käyttöä, teollisuuden sähkönkulutusta, teollisuuden jätteiden käsittelyn päästöjä eikä kuorma-, paketti- ja linja-autojen läpiajoliikennettä. Lisäksi kunnalle hyvitetään alueella tuotetusta tuulivoimasta vuosittaisen sähkön päästökertoimen mukainen päästövähennys.

Hinku-laskenta perustuu ALas-malliin, jonka lähtökohtana ovat alueen tuotantoperusteiset päästöt. Malli huomioi kuitenkin myös kulutukseen perustuvia toimintoja riippumatta niiden maantieteellisestä syntypaikasta. Laskenta vastaa pääpiirteissään kansainvälistä GHG Protocolin GPC-standardin perustasoja, mutta sitä on täydennetty maatalouden, alueen rajojen ulkopuolelle ulottuvan henkilöautoliikenteen, F-kaasujen ja verkostohävikin osalta. (Syke 2025.)

Syken päästölaskennat valmistuvat reilun vuoden viiveellä, minkä vuoksi tuoreimmat käytettävissä olevat tiedot eivät kata aivan viimeisimpiä vuosia.

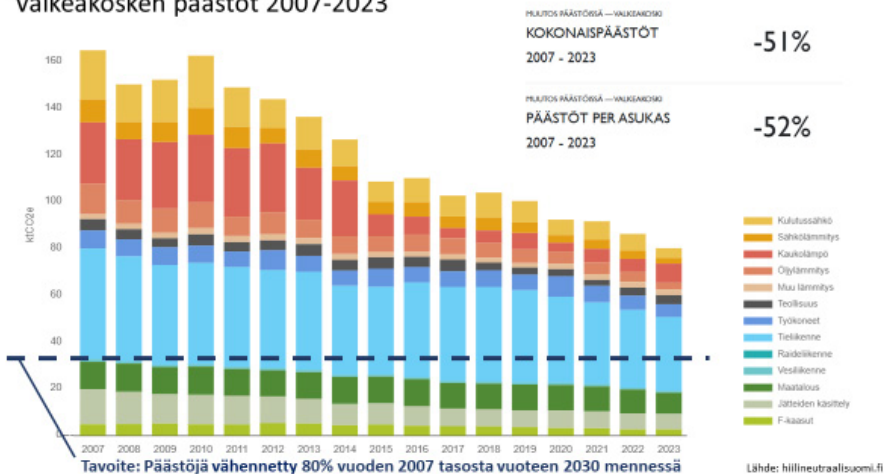

Kuntien päästöt Hinku-laskennalla

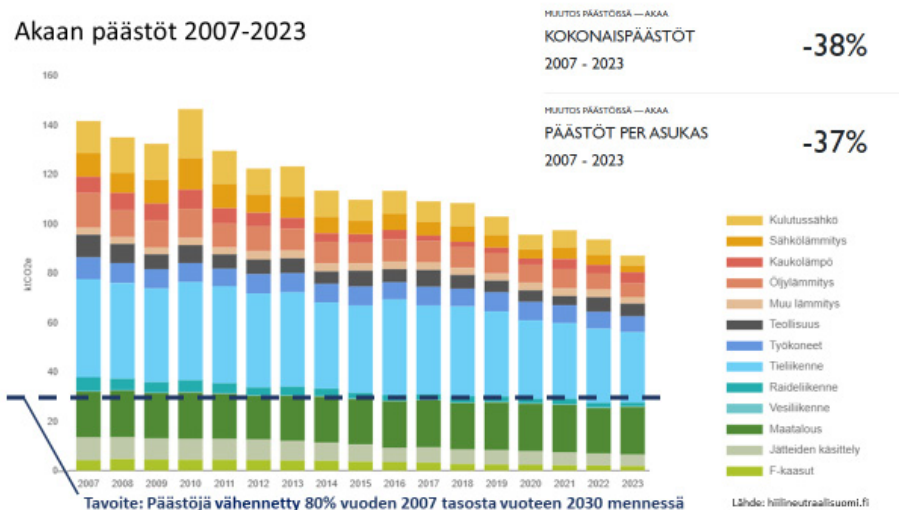

Päästöjen jakautuminen sektoreittain ja kuntakohtainen kehitys

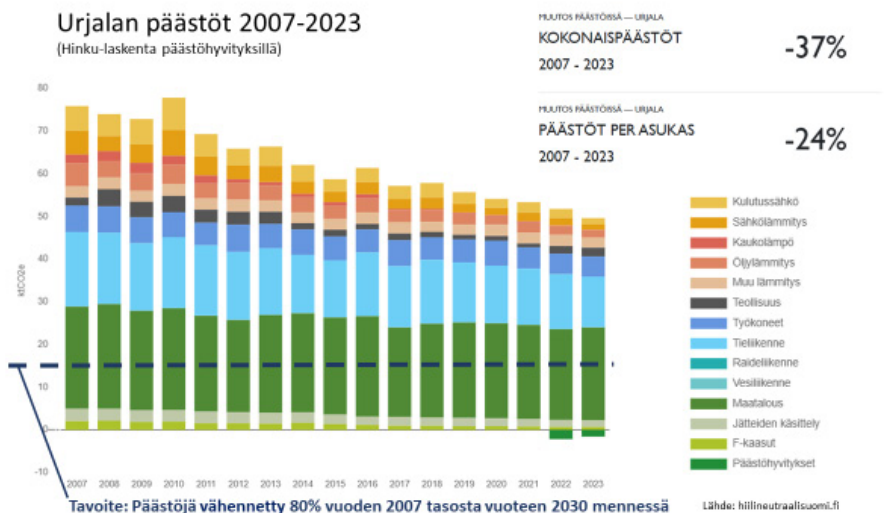
Valkeakosken päästöt 2007-2023

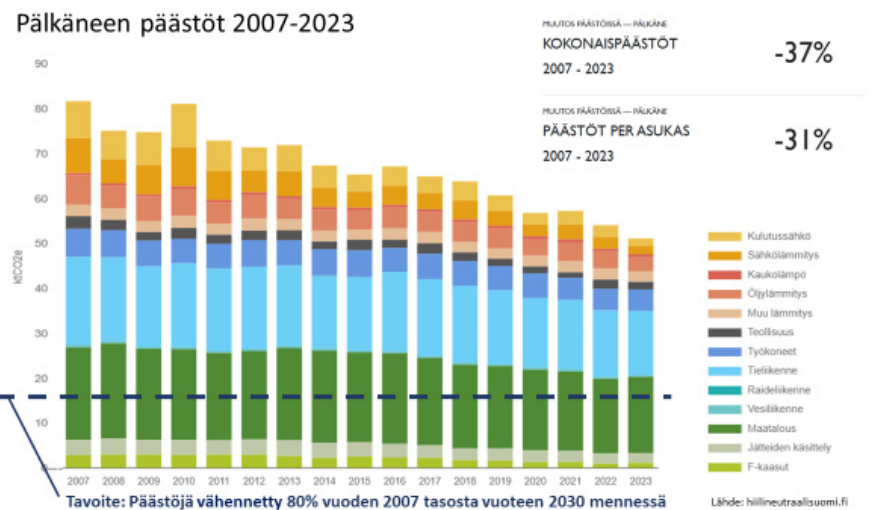
Akaan päästöt 2007-2023

Urjalan päästöt 2007-2023
(Hinku-laskenta päästöhyvityksillä)

Pälkäneen päästöt 2007-2023

04

Toimenpiteet

An aerial photograph of a serene landscape featuring a calm lake surrounded by dense green forests. A suspension bridge spans across the water in the background. The scene is captured from a high angle, showing the intricate details of the trees and the gentle curves of the shoreline.

Teemat

Etelä-Pirkanmaan ilmasto- ja LUMO-ohjelman toimenpiteet on jaettu viiteen teemaan.

1. Energiantuotanto ja -kulutus

Teeman toimenpiteet keskittyvät energian säästöön, energiatehokkuuden parantamiseen ja uusiutuvan energian lisäämiseen. Toimenpiteet kattavat myös kuntien omistamien energia- ja vuokra-asuntoyhtiöiden toimia.

2. Liikkuminen ja yhdyskuntarakenne

Kestävä liikkuminen ja ilmastoystävällinen yhdyskuntarakenne ovat kunnille keskeisiä keinoja päästöjen vähentämisessä. Teemassa tarkastellaan esimerkiksi liikennejärjestelyjä, kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä, joukkoliikenteen kehittämistä sekä maankäytön ratkaisuja, joilla vähennetään liikkumistarvetta tai sopeutetaan ilmastonmuutoksen vaikutuksiin.

3. Kiertotalous ja materiaalitehokkuus

Kiertotalousajattelussa pyritään minimoimaan neitseellisten luonnonvarojen käyttö ja pidentämään materiaalien, tuotteiden ja rakenteiden elinkaarta. Materiaalitehokkuudella pyritään siihen, että samoista resursseista saadaan enemmän hyötyä ja syntyvä hukka minimoidaan. Kunnat voivat edistää teemaa esimerkiksi rakentamisessa, ruokapalveluissa ja muissa hankinnoissa, sekä hyödyntämällä erilaisia yhteiskäyttöratkaisuita.

4. Kasvatus, osallisuus ja yhteistyö

Ilmasto- ja luontotyö edellyttää kaikkien toimijoiden osallistumista. Teeman toimenpiteissä painopisteinä ovat varhaiskasvatus ja koulut, asukkaiden osallistumisen tukeminen sekä yhteistyö yritysten, järjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa.

5. Luonnon monimuotoisuus ja hiilinielut

Uutena kokonaisuutena ohjelmassa huomioidaan luonnon monimuotoisuuden ja hiilinielujen vahvistaminen. Teeman toimenpiteet tukevat luonnon monimuotoisuutta ja vahvistavat metsien, maaperän ja vesistöjen kykyä sitoa hiiltä. Toimenpiteet edistävät samalla ilmastonmuutokseen sopeutumista ja alueiden viihtyisyyttä.

Toimenpiteiden luokittelu

Ilmasto- ja LUMO-ohjelman toimenpiteitä on teeman lisäksi luokiteltu vaikuttavuuden, kustannusten ja kunnianhimon tason mukaan.

Vaikuttavuus kertoo arvion siitä, kuinka suuri merkitys toimenpiteellä on kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen, nielujen lisäämiseen tai luonnon monimuotoisuuden edistämiseen. Vaikuttavuus on jaettu kolmeen tasoon liikennevalomallilla:

matala = vihreä

keskitaso = keltainen

korkea = punainen

Kustannukset-kohdassa on arvio toimenpiteen toteutuksesta aiheutuvista menoista. Luokittelu on nelitasoinen ja summat suuntaa antavia:

€+ = säästöä heti

€ = pieni kustannus (0–9 999 €)

€€ = keskisuuri kustannus (10 000–99 999 €)

€€€ = merkittävä kustannus (100 000 €+)

S-symboli kertoo, liittyykö toimenpide ilmastonmuutoksen aiheuttamiin muutoksiin sopeutumiseen.

Kunnianhimon taso kuvaa toimenpiteen vaativuuden astetta.

1. Perustaso

Lakisääteiset ja vakiintuneet toimenpiteet, jotka ovat osa kunnan normaalia arjen toimintaa. Tarkoitus on ylläpitää nykytila tai noudattaa vähimmäistason velvoitteita.

Esimerkkejä:

- Valaistuksen LED-vaihdot
- Sähköautojen latauspisteiden lisääminen
- Niittyjen perustaminen

2. Lisätoimet

Toimenpiteet, jotka laajentavat jo käytössä olevia käytäntöjä tai tuovat kokonaan uusia ratkaisuja kunnianhimon nostamiseksi. Toimet voivat vaatia lisäresursseja, uudenlaista yhteistyötä tai rohkeampaa suunnittelua.

Esimerkkejä:

- Uusiutuvan energian lisääminen kunnan kiinteistöissä
- Biohiilen hyödyntäminen maanparannusaineena
- Asukkaiden osallistaminen kunnan viheralueiden hoitoon

3. Ihannetila

Innovatiiviset ja kauaskantoiset toimenpiteet, jotka edustavat uusia toimintatapoja ja voivat tuoda merkittäviä vaikutuksia pitkällä aikavälillä. Toimenpiteet voivat edellyttää suuria investointeja, lainsäädännön muutoksia tai paikallisten asenteiden ja toimintatapojen perusteellista muutosta.

Esimerkkejä:

- Kuntien yhteinen ilmasto- ja LUMO vaiheyleiskaava
- Ekologinen kompensatio
- Järven ennallistaminen

Keskeiset käsitteet

Bioenergia on uusiutuvaa, hiilidioksidineutraaliksi määriteltävää energiaa, jota saadaan biomassosta, kuten puusta, peltokasveista ja bioperäisistä jätteistä.

Biohiili on biomassasta valmistettua hiiltä, joka sitoo hiiltä pitkäaikaisesti ja parantaa esimerkiksi maaperän rakennetta ja vedenpidätyskykyä.

Hiilidioksidi on yleisin ihmisen toiminnasta aiheutuva ilmaston lämpenemistä kiihdyttävä kasvihuonekaasu, jota syntyy erityisesti fossiilisten polttoaineiden, kuten hiilen, öljyn ja kaasun käytöstä.

Hiilijalanjälki kuvaa toiminnan, tuotteen, yrityksen tai organisaation aiheuttamia ilmastopäästöjä (hiilidioksidi ja muut merkittävät kasvihuonekaasut).

Hiilineutraalius tarkoittaa tilannetta, jossa ilmakehään tuotetaan vain sen verran hiilidioksidipäästöjä, kuin niitä voidaan sitoa. Hiilineutraali toiminta tai tuote ei muuta ilmakehän hiilipitoisuutta, eli toiminnan nettohiilijalanjälki on nolla.

Hiilinielu on prosessi tai järjestelmä, joka sitoo ilmakehästä hiilidioksidia enemmän kuin vapauttaa sitä. Luonnollisia hiilinieluja ovat esimerkiksi metsät, meret ja kosteikot, jotka poistavat hiiltä ilmakehästä kasvien yhteyttämisen ja ekosysteemien toiminnan kautta. Myös ihmisen toimet, kuten metsitykset ja maaperän hiilen sidontaa parantavat viljelymenetelmät, voivat vahvistaa hiilinieluja.

Hiilivarasto on paikka tai rakenne, johon hiiltä on kertynyt ja jossa se pysyy pitkään poissa ilmakehästä. Hiilivarastoja ovat esimerkiksi maaperä, turvealueet, pitkäikäiset puutuotteet ja geologiset muodostumat. Hiilivarastojen hupeneminen, kuten metsien hakkuut tai turvemaiden ojitus, vapauttaa varastoitunutta hiiltä takaisin ilmakehään.

Hinku-verkosto on Suomen ympäristökeskuksen koordinoima ilmastotyön edelläkävijäkuntien verkosto, joka tähtää 80 % päästövähennykseen vuoden 2007 tasosta vuoteen 2030 mennessä.

Ilmastobudjetti on työkalu, jolla seurataan ja ohjataan päästövähennystavoitteiden toteutumista samalla tavoin kuin talousbudjetilla seurataan rahankäyttöä.

Ilmastovaikutus tarkoittaa jonkin toimenpiteen tai päätöksen aiheuttamaa vaikutusta ilmastoon. Se kuvaa miten kyseinen asia joko lisää ilmastomuutosta kiihdyttäviä tekijöitä (esim. hiilidioksidin, metaanin tai dityppioksidin päästöjä) tai vähentää niitä (esim. sitomalla hiiltä metsiin tai turvemaihin, vähentämällä energiankulutusta tai lisäämällä uusiutuvan energian käyttöä).

Kasvihuonekaasupäästöt ovat ihmisen toiminnasta syntyviä kaasuja, kuten hiilidioksidi, metaani ja dityppioksidi, jotka voimistavat luonnollista kasvihuoneilmiötä ja lämmittävät ilmastoa.

Kestävä kehitys on kehitystä, joka turvaa nykyisten ja tulevien sukupolvien hyvinvoinnin ottaen huomioon ympäristön, talouden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden.

Kysyntäjousto on sähkönkulutuksen siirtämistä tai vähentämistä kulutushuippujen aikana, mikä tehostaa energiajärjestelmän toimintaa ja mahdollistaa päästöjen vähentämisen.

Luonnon monimuotoisuus (LUMO, biodiversiteetti) tarkoittaa lajien sisäistä perinnöllistä muuntelua, lajien runsautta sekä niiden elinympäristöjen monimuotoisuutta. Luonnon monimuotoisuus ylläpitää ekosysteemien toimintaa ja sopeutumiskykyä.

Materiaalitehokkuus kuvaa materiaalien käytön optimointia siten, että vähemmillä raaka-aineilla ja pienemmällä ympäristökuormituksella tuotetaan sama palvelu tai tuote.

Resurssiviisaus tarkoittaa luonnonvarojen ja energian kestävää ja harkittua hyödyntämistä niin, että kulutus pysyy maapallon kantokyvyn rajoissa. Resurssiviisaudessa kulutusta tarkkaillaan resurssitehokkuutta kokonaisvaltaisemmin koko yhteiskunnan tasolla.

Ekologiset yhteydet ovat luonnon alueita yhdistäviä käytäviä tai vyöhykkeitä, jotka mahdollistavat eliölajien liikkumisen, leviämisen ja elinvoimaisuuden säilymisen.

01 Tausta

02 Tavoitteet

03 Nykytila ja aiempi kehitys

04 Toimenpiteet

05 Seuranta ja raportointi

Valkeakosken toimenpiteet

An aerial photograph of a park area, likely the White Rapids (Valkeakoski) area. The park features several green lawns, paved paths, and a waterfront area with several boats docked. The background shows a city street with buildings and parked cars. The image is overlaid with a dark, semi-transparent banner at the bottom containing the title.

Energiantuotanto ja -kulutus

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
Tilankäytön optimointi. Tehostetaan tilojen käyttöä jatkuvana työnä: Säännölliset palaverit koulutus- ja hyvinvointikeskuksen kanssa. Yhdistysten toiminnan keskittäminen Kangaskatu 1:een. Tilojen iltaikäytön tehostaminen.	Jatkuva	Toimitilapalvelut	Matala	€+	1
Energiatohokkuustoimet rakennuksissa. Sisälämpötilojen alentamisen kokeilu. Kiinteistöautomaation kehittäminen - ensin läpikäynti, valoautomaatiikan säädöt. Vanhoja valaisimia vaihdetaan energiatohokkaampiin led-valoihin. Ilmalämpöpumppujen lisääminen. Ilmanvaihtojen käyntiaikojen säädöt käyttäjämäärien ja käyttöaikojen mukaan. Lisälämmöneristäminen. Sähkön kulutusta raportoidaan kuukausittain. Aurinkoenergian lisääminen rakennuksissa. Oppilaitosyhteistyöt lisätoimien kartoittamisessa.	Jatkuva	Toimitilapalvelut	Keskitaso	€	1
Energiatohokkuusohjeistukset. Laaditaan energiatohokkuuteen ohjaava materiaali tilojen käyttäjille. Koulut, autojen lämmitys, ikkunoiden auki pitäminen.	2026	Toimitilapalvelut	Matala	€+	1
50/50 energiansäästöhankeet. Osallistetaan kouluja energiansäästöön hyödyntämällä energiankulutuksen seuranta. 50/50 menetelmässä koulujen energiansäästötoimilla saavutetuista rahallisista säästöistä puolet palautetaan koulujen omaan käyttöön. Hyödynnetään oppilaitosyhteistyötä hankkeiden toteuttamisessa.	2026	Toimitilapalvelut	Matala	€	3
Valkeakosken asuntojen energiatohokkuustoimenpiteet. Ostetaan päästötöntä sähköä. Rakennuskannan energiatohokkuutta parannetaan muun muassa tasapainottamalla lämmitysjärjestelmiä, uusimalla alajakokeskuksia sekä uusimalla ikkunoita ja valaistusjärjestelmiä. Toimenpiteet vähentävät energiankulutusta ja pienentävät rakennusten ilmastovaikutuksia pitkällä aikavälillä. Viestitään asukkaille energiankulutuksesta ja kierrätyksestä sekä kannustetaan energiansäästöön ja jätteiden lajitteluun.	Jatkuva	Valkeakosken Asunnot	Matala	€€	1
Öljylämmityksestä luopuminen kaupungin toimitiloissa. Kaikista säilytettävien kohteiden öljylämmityksistä on luovuttu 2029 mennessä.	2029	Toimitilapalvelut	Keskitaso	€	1
Katuvalaistuksen energiankulutuksen vähentäminen. Vähennetään katuvalaistuksen energiankulutusta siirtymällä LED-tekniikkaan ja hyödyntämällä keskuskohtaista älyohjausta. Työ toteutetaan vaiheittain: 12/2025 mennessä on vaihdettu 1 048 LED-valaisinta ja noin 2 200 valaisimeen on asennettu LED-polttimot. Toimenpiteet jatkuvat suunnitelmallisesti katuvalaistusverkon uusimisen yhteydessä. Vuoteen 2029 mennessä LED-valaisimien kokonaismäärän arvioidaan olevan noin 3 000 kpl.	2029	Valkeakosken Valaistus Oy	Keskitaso	€€€	1
Yleisten alueiden ja pihojen valaistuksen vähentäminen. Energian säästämiseksi ja valosaasteen vähentämiseksi vähennetään yleisten alueiden ja pihojen valaistusta. Seurataan ja arvioidaan toimenpiteen energiansäästövaikutusta ja säästöjä hyödyntämällä Kulttuurikeskus Luovaan asennettua mittaristoa.	Jatkuva	Toimitilapalvelut	Matala	€+	2
Päästötön sähkö. Kaupungin hankkima sähkö kilpailutetaan siten, että siirrytään päästöttömällä energialla tuotettuun sähkөөn. Päästöttömällä sähköllä tarkoitetaan sähköä, jonka tuotannossa ei synny hiilidioksidipäästöjä (esim. uusiutuva energia ja ydinvoima).	Jatkuva	Tekninen keskus	Korkea	€€€	2
Kaukolämmön energiatohokkuuden parantaminen. Verkoston uusinnat vähentävät kaukolämpöverkon häviöitä. Häviöitä seurataan jatkuvasti. Sähkökattilainvestointi toteutetaan 2025. Selvitetään datakeskuksen liittämistä kaukolämpöverkkoon (2MW)	Jatkuva	Valkeakosken Energia	Korkea	€€€	2
Asukkaiden öljylämmityksestä luopumisen edistäminen. Kaukolämmön myynnin yhteydessä kampanjoidaan aktiivisesti öljylämmityksestä luopumisen puolesta. Hyödynnetään ARA-tukia ja jalkaudutaan öljylämmitysalueille jakamaan tietoa tapahtumien ja tiedotustilaisuuksien yhteydessä.	Jatkuva	Valkeakosken Energia	Keskitaso	€	2
Uusiutuvan energian pientuotantoon kannustaminen. Selvitetään mahdollisuutta luopua maalämpöhankeiden lupamaksusta seuraavan taksan tarkistuksen yhteydessä. Rakennusjärjestyksellä vapautetaan alle 400m2 kokoiset aurinkovoimalat luvanvaraisuudesta.	2026	Rakennusvalvonta	Matala	€	2
Kysyntäjoukot ja energian varastointi. Selvitetään kaupungin mahdollisuuksia osallistua kysyntäjoukko- ja hyödyntää varastointiratkaisuja osana energiatohokkuuden parantamista.	2027	Toimitilapalvelut	Keskitaso	€+	2
Vihreän siirtymän energiahankkeiden edistäminen. Kaupunki edistää vihreän siirtymän mukaisia hankkeita, kuten uusiutuvan energian tuotantoa, energian varastointia, kysyntäjoukko- ja energiyhteisöjen syntymistä. Maankäytön suunnittelun ja elinkeino-yhteistyön keinoin mahdollistetaan uusien energiaratkaisujen sijoittuminen kaupungin alueelle.	Jatkuva	Maankäyttöpalvelut, Elinkeino- ja palvelut	Korkea	€€	1

* Kunnianhimon taso

Liikkuminen ja yhdyskuntarakenne

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
Kevenliikenteenväylien kunnossapidon tehostaminen ja talvikunnossapito. Tehostetaan kevyen liikenteen väylien kunnossapitoa, erityisesti talvikaudella, sujuvan ja turvallisen liikkumisen varmistamiseksi. Määritellään kunnossapidon tavoitetasot eri väyläluokille (tasot 1 ja 2). Toiminta on jatkuvaa ja toteutetaan yhteistyössä teknisen toimen ja urakoitsijoiden kanssa.	Jatkuva	Yhdyskuntatekniikka	Matala	€€	2
Pyöräilyn edistämishjelma. Pyöräiliikenteen edistämishjelmassa Valkeakoskelle on asetettu seuraavat tavoitteet: Pyöräily on ympärivuotinen kulkutapa. Polkupyörä on helpoin kulkutapavalinta. Pyöräilyn pääreittien tulee olla sujuvia, jatkuvia ja turvallisia. Pyöräpysäköinnin tulee olla turvallista paikasta riippumatta. Pyöräiliikenteen edistämishjelmassa Valkeakosken kaupungille on osoitettu useita konkreettisia toimenpiteitä: ks. erillinen ohjelma.	Jatkuva	Yhdyskuntatekniikka, Maankäyttö, Markkinointi	Keskitaso	€€	2
Henkilöstön kestävä liikkuminen. Edistetään henkilöstön kestävää liikkumista kehittämällä pyöräpysäköintiä ja sähköpyörien latausmahdollisuuksia. Selvitetään työsuohpyöräedun jatkamisen mahdollisuudet. Tavoitteena lisätä työmatkapyöräilyä ja vähäpäästöisiä liikkumismuotoja.	2026	Kestävä ympäristö	Matala	€	2
Joukkoliikenne. Kehitetään ja edistetään joukkoliikennettä kattuen Nysse-liikenteen, sisäisen liikenteen, VAU-liikenteen sekä Pälkäneen ja Hämeenlinnan suunnan liikenteen. Pyritään parantamaan joukkoliikenteen saavutettavuutta, palvelutasoa ja houkuttelevuutta sekä vähäpäästöisten kulkutapojen käyttöä.	Jatkuva	Hallintokeskus	Korkea	€€€	2
Sähköautojen latauspisteiden lisääminen. Toteutetaan julkisia ja yksityisiä sähköautojen latauspisteitä.	Jatkuva	Toimitilapalvelut, Yhdyskuntatekniikka, Valkeakosken energia	Keskitaso	€	1
Sähköiset ajoneuvot. Arvioidaan ajoneuvohankintojen yhteydessä sähkö- ja muiden vähäpäästöisten käyttövoimien soveltuvuus, huomioiden lain puhtaista ajoneuvoista vaatimukset. Edistetään siirtymää vähäpäästöiseen ajoneuvokalustoon hankintakohtaisesti.	Jatkuva	Tekninen keskus	Keskitaso	€€	1
Yhteiskäyttö sähköauto. Yhteiskäyttöauto käytössä Varsanhännässä. Toteutetaan tarkastelu aikaansaaduista säästöistä. Mahdollisesti uuden auton hankinta 2026.	2026	Toimitilapalvelut	Keskitaso	€€	2
Kaavoituksen ilmastovaikutusten arviointi. Arvioidaan kaavojen ilmastovaikutukset. Kaavojen vaikutusten arvioinnissa käytetään KILVA-työkalua ja tarvittaessa hiilitaselasuria, hiilikarttaa tai muita kaavoituksen ilmastovaikutusten arviointiin tarkoitettuja työkaluja. Tarkennetaan kaavamääräyksiä vaikutusten arvioinnin perusteella.	Jatkuva	Kaavoitus	Keskitaso	€	1
Keskusta-alueen ja taajamarakenteen pitäminen tiiviinä. Valkeakosken jo ennestään tiivis yhdyskuntarakenne pidetään tulevaisuudessakin tiiviinä tehokkaan joukkoliikenteen sekä kävelyn ja pyöräilyn mahdollistamiseksi. Autopaikkamitoituksella pyritään vähentämään henkilöautojen tarvetta. Uutta rakentamista osoitetaan pääasiassa olemassa olevan rakenteen yhteyteen, jolloin hyödynnetään jo olemassa olevaa infrastruktuuria.	Jatkuva	Kaavoitus	Korkea	€	1
Kestävän liikkumisen edistäminen kaavoituksella. Yleiskaavoituksessa tuetaan pyöräilyn ja joukkoliikenteen pääreittejä. Asemakaavoissa huomioidaan kevyen liikenteen tilatarpeet. Yleis- ja asemakaavoissa tuetaan pyörien liityntäpysäköintiä joukkoliikennereittien varrelle.	Jatkuva	Kaavoitus	Korkea	€	1
Ilmastokestävän rakentamisen edistäminen kaavoituksen keinoin. Kaavamääräyksissä: Lappeen suunnat aurinkoenergian kannalta optimaalisesti, ikkunoiden sijoittelu viilennyksen kannalta optimaalisesti, riittävät räystäät, piholla vettä läpäisevää pintaa, pölyttäjätavallisia istutuksia. Olemassaolevan kasvillisuuden säilyttäminen. Selvitetään mahdollisuutta hyödyntää viherkerrointa tonttien viherpinta-alan arvioinnissa ja määrittelyssä.	Jatkuva	Kaavoitus	Keskitaso	€	1
Ilmastokestävän rakentamisen ohjaus ja neuvonta. Työpajamenettelyssä ohjaus ilmastokestävään rakentamiseen Rakentajan polun viimeistelyn yhteydessä lisätään ohjeistusta ilmastokestävästä rakentamisesta: Lappeiden suunnat aurinkoenergian kannalta optimaalisesti. Ikkunoiden sijoittelu. Luonnonmukaiset piharatkaisut. Ilmastoniökökulmien huomiointi maanrakennuksessa.	2026	Rakennusvalvonta	Keskitaso	€	2
Jätevesilinjojen ja runkolinjien vuotokohtia paikallistetaan ja korjataan. Paikallistetaan ja korjataan jätevesiverkoston vuotokohtia yhteistyössä asiantuntijatahojen kanssa. Toteutetaan jätevesilinjojen ja runkolinjien kuvauksia ja tarvittavia korjaustoimia. Jätevesilaitos seuraa vuotojen määrää ja kehitystä osana jatkuvaa kunnossapitoa ja vesistökuormituksen vähentämistä. - Projektit Sitowisen ja KVVY:n kanssa.	Jatkuva	Yhdyskuntatekniikka, vesihuoltolaitos	Korkea	€€€	1

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
<p>Hulevesien käsittelyn kehittäminen. Kaduille ja muille umpipinnoille kertyvän sadeveden käsittelyssä hyödynnetään luonnonmukaisia ratkaisuita, kuten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - viherpainanteita - suodatuskenttiä - hulevesikosteikkoja <p>S Hulevesiratkaisuilla pienennetään tulvariskiä ja estetään kiintoaineksen, kuten roskan ja muiden epäpuhtauksien huuhtoutumista vesistöihin. Erilaiset hulevesiratkaisut ovat osa kaupungin viherverkostoa. Ne monipuolistavat kaupunkiluontoa ja hyödyttävät monia kasvi- ja eläinlajeja. Ilmaston lämpenemisen myötä ennustettu sademäärien kasvu otetaan huomioon hulevesiratkaisuiden mitoituksissa ja toteutusjärjestyksessä. Vedet ensin -periaate ohjaa suunnittelua ja rakentamista.</p> <p>Kaavojen tilavarauksissa huomioidaan hulevesiratkaisuiden tilatarve. Kaavamääräyksissä edellytetään hulevesisuunnitelman laatimista.</p> <p>Laaditaan opas työmaavesien hallinnasta.</p>	Jatkuva	Yhdyskuntatekniikka, Toimitilapalvelut, Kaavoitus, Ympäristön-suojelu	Keskitaso	€€€	1
<p>S Etelä-Pirkanmaan kuntien yhteinen ilmastovaiheleiskaava. Laaditaan kuntien yhteinen ilmasto- ja luontovaiheleiskaava, jossa tunnistetaan maankäytön keinot kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen sekä alueelliset mahdollisuudet uusiutuvan energian tuotantoon ja hiilinielujen vahvistamiseen. Kaavassa osoitetaan ilmastoystävällisen yhdyskuntarakenteen, kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen kehittämisen vyöhykkeitä. Lisäksi kaavassa huomioidaan luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaat alueet ja viheryhteydet. Kaava tarkentaa ja täydentää Pirkanmaan elonkirjo ja energia -vaiheleiskaavaa paikallisella tasolla ja tukee kuntien ilmasto- ja luontotavoitteiden toteutumista.</p>	2035	Kaavoitus	Korkea	€€€	3

Kiertotalous ja materiaalitehokkuus

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
Ruokahävikin minimointi. Ruokahävikin syntymistä pyritään aktiivisesti vähentämään. Hävikkivaa'at ja hävikin seuranta + optimointi. Keittiöt seuraavat syntyvän ruokahävikin määrää ja tilaavat ruoan tuotantokeittiöstä menekin ja ilmoitetun asiakasmäärän mukaan. Asiakaspalautetta kerätään vuosittain, jonka pohjalta ruokalistaa ja reseptiikkaa kehitetään työryhmissä. Syntyvää lautashävikkiä pyritään vähentämään viestimällä oppilaille ja henkilökunnalle hävikin määrästä sekä sen kustannuksista ja ympäristövaikutuksista.	Jatkuva	Ruoka- ja siivouspalvelut	Matala	€	1
Ruokahävikin hyödyntäminen. Vähennetään ruokahävikkiä jakamalla hävikkiruokaa edelleen yhteistyötahon kautta. Myydään osa hävikkiruusta erillisen sovelluksen (ResQ) kautta.	2026	Ruoka- ja siivouspalvelut	Matala	€+	2
Ympäristövastuulliset elintarvikehankinnat. Elintarvikehankinnoissa edistetään ympäristöstävällisyyttä. Elintarvikehankintojen kilpailutuksen laatupisteytyksessä huomioimme Motivan vastuullisuuskriteeristöä sekä nauta- ja sikatilojen terveydenhuolto-ohjelman kriteeristöä. Tavoittelemme n. 15 % luomutuotteiden osuutta (4 merkittävää tuotetta).	Jatkuva	Ruoka- ja siivouspalvelut	Matala	€	1
Kestävään ruokavalioon ohjaava ruokalistasuunnittelu. Noudatetaan valtion ravitsemusneuvottelukunnan ruokailusuosituksia. Lisätään kasvisten määrää, vähennetään lihan määrää, lisätään kotimaista luonnonkalaa.	2028	Ruoka- ja siivouspalvelut	Matala	€	1
Ruoka- ja siivouspalveluiden energia- ja materiaalitehokkuus. Ruoka- ja siivouspalveluissa parannetaan resurssitehokkuutta vähentämällä energian, veden ja materiaalien kulutusta. Kemiallisten puhdistusaineiden käyttö minimoidaan. Muovin ja paperin kulutusta pienennetään kehittämällä lajittelupisteitä sekä siirtymällä käsipyherulliin. Energian ja veden kulutusta vähennetään arjen käytännöllä ja laitehankinnoilla.	2026	Ruoka- ja siivouspalvelut	Matala	€	2
Ympäristösertifikaatit ruoka- ja siivouspalveluiden tavarahankinnoissa. Aine- ja tarvikkehankintojen kilpailutuksessa ISO 14024-standardin tyyppin 1 ympäristömerkki toimii osana laatupisteytystä.	Jatkuva	Ruoka- ja siivouspalvelut	Matala	€	1
Kestävä rakentaminen ja korjaaminen. Uudis- ja peruskorjaus kohteissa hyödynnetään RTS-ympäristöluokituksen mallia ja/tai asetetaan tavoitetasot hankkeittain. Energiatohokkuus ja ekologisuus otetaan huomioon jo tarveselvitysvaiheessa ja viimeistään hankesuunnitteluvaiheessa mm. lämmöntalteenoton, lämpöpumppujärjestelmien, aurinkosähköjärjestelmien hyödyntämisen selvittämisen sekä energialuokan ja RTS-esiselvityksen muodossa. Pyritään jokaiseen hankkeeseen ottamaan mukaan hiilijalanjälkilaskelmat. Vähähiilisen betonin käyttömahdollisuuksia selvitetään	Jatkuva	Toimitilapalvelut, Rakennuttaminen	Keskitaso	€€	1
Kiinteistöjen purkuirtaimiston hyödyntäminen. Pyritään ylittämään EU:n jätedirektiivin edellyttämä 70% hyödyntämisaste.	Jatkuva	Toimitilapalvelut	Keskitaso	€	2
Kunnallisteknisen rakentamisen ja katurakentamisen aikataulullinen yhteensovittaminen. Yhteensovittetaan kunnallisteknisen rakentamisen ja katurakentamisen aikatauluja eri toimijoiden kesken päällekkäisyyksien välttämiseksi ja rakentamisen ympäristövaikutusten pienentämiseksi. Toiminta on jatkuva ja edellyttää suunnitelmallista yhteistyötä kaupungin sisäisesti sekä ulkoisten kumppanien kanssa.	Jatkuva	Yhdyskuntatekniikka	Keskitaso	€	1
Kaluston vähäpäästöisyys. Päästöluokat huomioidaan työkoneiden hankinnoissa ehdottomana vaatimuksena (Stage 4, EURO V)	Jatkuva	Tekninen keskus	Matala	€	1
Katurakentamisen kiertotalousratkaisut. Hyödynnetään purkubetonimateriaalia ja kierrätyspäälysteitä katu- ja infrarakentamisessa. Suunnitellaan aikataulut, väliarastointi ja toteutuskohteet materiaalien hyödyntämiseksi tehokkaasti. Päälysteissä voidaan käyttää 30 % uusiomateriaalia. Hyödynnetään katu- ja infrarakentamisessa syntyviä ylijäämämaita paikan päällä.	Jatkuva	Yhdyskuntatekniikka	Matala	€	1
Kierrätysmateriaalit yhdyskuntatekniikan hankinnoissa. Hyödynnetään kierrätysmateriaaleja yhdyskuntatekniikan hankinnoissa, kuten muoviputkissa ja kaivokomponenteissa. Selvitetään mahdollisuudet myös käytöstä poistettujen materiaalien kierrättämiseen ja uudelleenkäyttöön.	Jatkuva	Yhdyskuntatekniikka	Matala	€	1
Hiilineutraalit materiaalit yhdyskuntatekniikan hankinnoissa. Edistetään hiilineutraalien materiaalien käyttöä yhdyskuntatekniikan hankinnoissa, esimerkiksi hankkimalla hiilikompensoituja putkia. Hiilikompensoitujen tuotteiden hinta n. 20 % korkeampi.	2028	Yhdyskuntatekniikka	Keskitaso	€€	2

* Kunnianhimon taso

Kasvatus, osallisuus ja yhteistyö

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
<p>Luonnon arvostus ja kunnioitus varhaiskasvatuksessa. Luodaan yhteinen linjaus luonnon arvostuksen ja kunnioituksen vahvistamisesta varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena on integroida lähiluonto, metsät ja vesistöt osaksi varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen jokapäiväistä toimintaa sekä tukea lasten luontosuhteen rakentumista.</p> <p>Konkretia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sisällytetään kirjaukset varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmiin. - Järjestetään lähiluontoretkeä ja ympäristön tutkimista lapsiryhmien kanssa. - Toteutetaan ympäristökasvatusmateriaalin inventointi ja kokoaminen jokaisessa varhaiskasvatuksen toimipisteessä. - Osallistutaan teemapäiviin ja -kampanjoihin (esim. vesistöviikko). - Toteutetaan välineistön inventaario ja kootaan jokaiseen yksikköön ympäristöboksi ja retkireput. - Toteutetaan Mistä vesi tulee -kampanja, jossa vesihuoltolaitoksen insinööri kertoo lapsille/nuorille veden kierrosta ja vesihuollosta. 	2026	Varhaiskasvatus ja esiopetus	Matala	€	1
<p>Ympäristökasvatuksen vahvistaminen MOK-päivityksen yhteydessä. Ympäristökasvatus linkitetään osaksi monialaisia oppimiskokonaisuuksia (MOK). Koulut ottavat ympäristökasvatuksen mukaan MOK-suunnitteluun. OPS-työryhmä suunnittelee tarkempaa toteutusta.</p>	2026	Perusopetus	Matala	€	2
<p>Ympäristökasvatuspolku. Etelä-Pirkanmaan ilmasto- ja ympäristökasvatuspolun aineisto tuodaan vahvaksi tukimateriaaliksi OPSiin. OPS-työryhmä pohtii vuosiluokittain velvoittavaksi tuotavat sisällöt.</p>	2026	Perusopetus	Matala	€	2
<p>Ympäristökasvatus teemapäivinä ja teemaviikoilla. Hyödynnetään teemapäiviä ja -viikkoja ympäristökasvatuksen ja kestävän elämäntavan edistämässä varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja kouluissa. Osallistutaan tapahtumiin ja järjestetään haastekilpailuja kuten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Omin voimin kouluun -päivä - Roskaralli -roskien keräys - Vesistöviikko <p>Osallistetaan oppilaat ja vanhempiyhdistys tapahtumien suunnitteluun.</p>	Jatkuva	Perusopetus, Varhaiskasvatus ja esiopetus	Matala	€	1
<p>Ympäristöagenttitoiminta koululla. Käynnistetään valmistelu ympäristöagenttitoiminnan aloittamiseksi lukuvuoden 26-27 alussa.</p>	2026	Perusopetus	Matala	€	2
<p>Ympäristökasvatustyöryhmä kehittää toimintaa paikallisesti. Käynnistetään ympäristökasvatustyöryhmän säännöllinen toiminta.</p>	2026	Perusopetus	Matala	€	1
<p>Valkeakoski-opiston kestävän kehityksen toimintasuunnitelman toteuttaminen. Valkeakoski-opisto sai kestävän kehityksen sertifikaatin ensimmäisten kansalaisopistojen joukossa vuonna 2014. Tämän jälkeen sertifikaatti on uusittu säännöllisesti. Opistolla on kestävän kehityksen työryhmä, jonka tehtävänä on ylläpitää kestävän kehityksen vuosikelloa, miettii vuosittaiset tapahtumat mihin osallistutaan ja toimenpiteet joista keskustellaan kevään kehittämisseminaarissa. Työryhmä myös miettii ajankohtaisia asioita, joita nostetaan opekirjeeseen.</p>	Jatkuva	Valkeakoski-opisto	Matala	€	2
<p>Ilmasto- ja luontotietoisuuden lisääminen luennoilla ja tapahtumilla. Lisätään asukkaiden tietoisuutta ilmastonmuutoksesta, luontokadosta ja niiden paikallisista vaikutuksista järjestämällä kaikille avoimia luentoja ja keskustelutilaisuuksia. Toteuttajina erityisesti Valkeakoski-opisto ja kirjasto yhteistyössä asiantuntijoiden kanssa. Toiminta voi sisältää esimerkiksi teemaluentoja, kirjanäyttelyitä, elokuvailtoja tai keskustelutilaisuuksia eri väestöryhmille helposti lähestyttävissä tiloissa. Pyritään tavoittamaan myös haastavasti tavoitettavia kohderyhmiä. Tavoitteena lisätä ilmastotietoisuutta ja madaltaa kynnystä ottaa arjessa kestäviä ratkaisuita käyttöön.</p>	Jatkuva	Valkeakoski-opisto, Kirjasto, Kestävä ympäristö	Matala	€	1
<p>Luontopolkuja ja retkeilypaikkoja ylläpidetään. Huolehditaan luontopolkujen ja retkeilypaikkojen jatkuvasta kunnossapidosta. Säännöllinen ylläpito parantaa alueiden saavutettavuutta, lisää luontomatkailun ja lähivirkistykseen vetovoimaa sekä ehkäisee suurempien korjaustoimenpiteiden tarvetta, pitäen korvauskustannukset hallinnassa.</p>	Jatkuva	Tekninen keskus, Liikuntatoimi	Matala	€	1
<p>Hyötykasviviljely, hedelmäpuut ja marjapensaat koululaisille. Edistetään lasten luontosuhdetta ja ympäristötietoisuutta perustamalla koulujen ja päiväkotien yhteyteen hyötykasviviljelmiä, hedelmäpuita ja marjapensaita. Toiminta tukee opetussuunnitelmien ympäristökasvatustavoitteita ja tarjoaa konkreettisia kokemuksia ruoantuotannosta ja luonnon kiertokulusta.</p>	Jatkuva	Toimitilapalvelut	Matala	€	2
<p>Metsäisen leikkipaikan perustaminen. Perustetaan keskeiselle paikalle leikkipaikka, jossa hyödynnetään metsää, puita kiviä jne.</p>	2028	Toimitilapalvelut	Matala	€€	2
<p>Yritysten ilmasto- ja luontotyön tukeminen. Pirkanmaan ilmastoverkosto on yritysten (ml. maatalous) ja yhdistysten ilmastotyön tueksi perustettu matalan kynnyksen yhteistyöverkosto, jonka jäsenet saavat tietoa, apua ja vertaistukea ilmasto- ja lumotyöhönsä. Ilmastoverkosto järjestää webinaareja ja työpajoja, sekä viestii ajankohtaisista ilmasto- ja luontoasioista. Ilmastoverkostoa on kehitetty ympäristöministeriön ja Euroopan maaseuturahoituksen hankerahoituksella.</p>	Jatkuva	Elinkeinopalvelut	Keskitaso	€€	2

* Kunnianhimon taso

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
Vesistöteema kaupungin viestinnässä ja markkinoinnissa. Vesistöviikon yhteydessä nostetaan esiin paikallisten vesistöjen luontoarvoja vuosittain kesäkuussa. Koostetaan vesistöaiheista materiaalia kaupungin nettisivuille. Selvitetään mahdollisuutta hyödyntää vesistön suojelua aineettomana yrityslahjana.	Jatkuva	Elinkeinopalvelut	Keskitaso	€€	2
Ilmasto- ja luontotyön seuranta, raportointi ja viestintä. Ilmasto- ja luonto-ohjelman toteutumista seurataan Ilmastovahti-palvelussa. Toimenpiteiden toteuma päivitetään vähintään kahdesti vuodessa. Hinku- ja lumo -työryhmä seuraa toimenpiteiden toteutumista. Johtoryhmälle pidetään ilmasto- ja luontokatsaus kahdesti vuodessa. Talousarvion yhteydessä laaditaan ilmastobudjetti, jossa kootaan talousarvioon sisältyvät ilmasto- ja luontotoimenpiteet. Toteumaa tarkastellaan puolen vuoden osavuosisikatsauksessa ja tilinpäätöksessä. Hinku-verkostolle raportoidaan vuosittain keskeiset ilmastonmuutoksen hillinnän toimet. Asukkaalle viestitään alueen päästökehityksestä ja tehdyistä toimenpiteistä vähintään kerran vuodessa tiedotteen muodossa.	Jatkuva	Kestävä ympäristö	Matala	€€	2

Luonnon monimuotoisuus ja hiilinielut

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
<p>Metsäomaisuuden hallinnan kehittäminen. Selvitetään metsätietojärjestelmän tarpeet ja mahdolliset toteutustavat. Laaditaan kaupungille metsäohjelma, jossa linjataan metsänhoidon tavoitteet ja periaatteet. Sisällytetään hiilinielu- ja varastonäkökulmat kaupungin metsienkäyttöön.</p>	2027	Toimitilapalvelut, Maankäyttöpalvelut	Korkea	€€	1
<p>Lahopuun lisääminen. Lisätään lahopuun määrää puisto- ja metsäalueilla: - Lahopuuta jätetään hakkuiden yhteydessä. - Lahopuut jätetään maastoon ja niitä voidaan myös tuoda muualta. - Lahopuuta lisätään viheralueille esim. pölleinä ja risuaitoina. - Lahopuusta ja sen merkityksestä viestitään asukkaille</p>	Jatkuva	Toimitilapalvelut	Keskitaso	€	1
<p>Puiden istutus. Puiden istutus erilaisiin kohteisiin, esim. talousmetsiin, kaupungin viheralueille, katujen viheralueille ja kiinteistöjen pihoihin. Koululaisille järjestetään puiden istutustapahtumia kaupungin viheralueilla. Istutuksissa huomioidaan monilajisuus.</p>	Jatkuva	Toimitilapalvelut	Keskitaso	€	1
<p>Niittyjen perustaminen. Vähennetään leikattavien nurmipintojen määrää perustamalla viheralueille niittyalueita. Selvitetään sekä edistetään mahdollisuutta muuttaa osaa harvoin leikattavista nurmi-tai puistoalueista niityiksi.</p> <p>Jatketaan Kouluniitty-hankkeessa pilotoitua koululaisten tekemää lähiluonnon monimuotoisuuteen vaikuttamista Sorrilan sekä Roukon yhtenäiskoulujen lähialueilla yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Tarkoituksena on vakiinnuttaa luonnon monimuotoisuuteen vaikuttava toiminta koululaisten ympäristökasvatustalon jokavuotiseksi perinteeksi luonnonniittyjen hoidossa. Hanketta on rahoittanut Metsä Group.</p>	Jatkuva	Toimitilapalvelut	Korkea	€+	1
<p>Vieraslajien torjunta. Crowdsora-sovelluksen hyödyntäminen jättipalsamin torjunnassa Viestintä, ohjeistus ja talkoiden tukeminen. Lampaiden laidunnusta on aiemmin hyödynnetty jättipalsamin torjunnassa. Kartoitetaan uusia mahdollisia laidunnuskohteita. Niitto katujen varsilta. Torjunta maankaatopaikkojen yhteydessä.</p>	Jatkuva	Toimitilapalvelut, Ympäristönsuojelu, Yhdyskuntatekniikka	Korkea	€€	2
<p>Päiväkotien ja koulujen pihasuunnittelussa huomioidaan ilmastonmuutoksen hillintä ja sopeutuminen. Pihasuunnittelussa huomioidaan puuston, varjostuksen, mikroilmaston, mullan, nurmialueiden, niittyjen ja muiden luonnonelementtien merkitys. Toimenpiteillä varaudutaan sään ääri-ilmiöihin, kuten kuumuuteen ja paahteisuuteen. Päiväkotien piha-alueille luodaan lapsille ja aikuisille varjopaikkoja puuistutuksilla ja rakenteellisilla ratkaisuilla. Pihossa toteutetaan lapsia osallistavaa suunnittelua pihojen monimuotoisuuden lisäämiseksi. Aloitetaan toimenpide Kärjenniemen koulun ja päiväkodin piha-alueesta.</p>	2027	Perusopetus, Varhais- kasvatus ja esiopetus, Toimitilapalvelut	Keskitaso	€€€	1
<p>Viheralueiden hallinnan kehittäminen. Viheralueiden kunnossapitoluokitusten päivittäminen ja vieminen paikkatietojärjestelmään. Päivitetään viheralueiden kunnossapitoluokitustietoja alue kerrallaan ja päivityksistä viestitään.</p>	2027- 2030	Toimitilapalvelut	Matala	€€	1
<p>Luontotietojen päivittäminen. Arvokkaat luontokohteet kartoitettu 2018, Kaavojen yhteydessä tehdään luontoselvityksiä. Luontotietojen vieminen paikkatietojärjestelmään/ (laji.fi)</p>	Jatkuva	Ympäristönsuojelu, Kaavoitus	Korkea	€€	1
<p>Vesien suojeleminen yhteistyöllä. Edistetään paikallisten vesistöjen tilaa tekemällä tiivistä yhteistyötä Vanajavesikeskuksen ja Kokemäenjoen vesistön vesien suojeleuyhdistyksen (KVY) kanssa. Osallistutaan yhteisiin hankkeisiin esim. valuma-alueella tehtäviin kunnostuksiin ja kuormituksen vähentämiseen. Tehdään aktiivista edunvalvontaa Valkeakosken alueen vesistöjen hyväksi.</p>	Jatkuva	Ympäristönsuojelu, Tekninen keskus	Keskitaso	€€	2
<p>Virta2-hanke. Osallistutaan Kokemäenjoen vesistön vesien suojeleuyhdistyksen VIRTA2-hankkeeseen. Hankkeessa parannetaan virtavesivaelluskalojen elinympäristöjä ja järjestetään ympäristökasvatusta.</p> <p>Korentiojassa on jatkettu mätirasia-istutuksia sekä niiden onnistumisen seuranta sähkökoekalastuksilla. Vuonna 2023 luovuttiin Myllyniitynojaan kohdistetuista toimenpiteistä tuloksettomina. Sähkökoekalastusten yhteydessä on järjestetty ympäristökasvatustapahtumia paikallisille koululaisille. Suunnitelmassa on kartoittaa potentiaalisia uusia kunnostuskohteita ja olla yhteydessä maanomistajiin kunnostuksia varten.</p>	2025	Ympäristönsuojelu	Keskitaso	€	2

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
<p>Ilmasto- ja luontonäkökulmat huomioidaan kaupungin vuokrateltojen viljelyssä. Maatalouden päästöihin vaikuttaminen kaupungin vuokrateltoilla. Vuokrasopimusten uusimisen yhteydessä selvitetään mahdollisuutta sopia vapaaehtoisista toimista, jotka edistävät pellon kasvukunnon parantamista, hiilensidontaa ja luonnon monimuotoisuutta (esim. kasvukuntosopimus). Tavoitteena on tukea kestäviä viljelymenetelmiä, vähentää maaperäpäästöjä ja lisätä peltoluonnon monimuotoisuutta.</p>	2026	Maankäyttöpalvelut	Keskitaso	€	2
<p>Hiiltä sitovan rakentamisen edistäminen kaavoituksen keinoin. Puurakentamista edistetään osoittamalla asemakaavoissa kohteita, joissa puurakentaminen on ensisijainen tai suositeltava toteutustapa. Puurakentamista edistetään erityisesti uusilla asuinalueilla ja täydennysrakentamisessa.</p> <p>Yhtiömuotoisen täydennysrakentamisen yhteydessä maankäyttömaksusta voi saada 85 % vähennyksen, mikäli täydennysrakentaminen toteutetaan runko- ja julkisivuratkaisultaan puurakenteena vähintään 70 % osuudelta.</p> <p>Ohjataan muiden hiiltä varastoivien materiaalien käyttämiseen rakentamisessa.</p>	Jatkuva	Kaavoitus	Keskitaso	€	2
<p>Hiilinielujen ja -varastojen huomioiminen maankäytön suunnittelussa. Maankäytön suunnittelussa pyritään turvaamaan olemassa olevat hiilinielut ja -varastot. Suunnittelussa tunnistetaan mahdollisuuksia uusien nielujen ja varastojen lisäämiseksi esimerkiksi viherrakenteen vahvistamisen ja ennallistamisen kautta. Maankäytön muutoksia turvemailla pyritään välttämään niiden suuren hiilivaraston suojelemiseksi. Selvitetään mahdollisuuksia toteuttaa maankäytön hiilitaselaskentaa.</p>	Jatkuva	Kaavoitus	Korkea	€€	2
<p>Ekologisten yhteyksien turvaaminen. Ekologiset yhteydet huomioidaan osana kaavoitusta, ja niiden jatkuvuutta pyritään turvaamaan myös kuntarajojen yli. Ekologisten verkostojen suunnittelussa hyödynnetään paikkatietoaineistoja. Tavoitteena on sisällyttää myös naapurikuntien tiedot karttapalveluun, jotta suunnittelu perustuu ajantasaisiin ja laaja-alaisiin tietoihin.</p>	Jatkuva	Kaavoitus, Ympäristön- suojaus	Keskitaso	€	1
<p>Luonnontilaisten pihojen edistäminen. Asukkaita kannustetaan luonnonmukaisten ja monimuotoisuutta tukevien pihojen toteuttamiseen viestinnän, esimerkkien ja kampanjoiden avulla. Laaditaan ohjeistus luonnontilaisten pihojen toteutukseen, jossa listataan esimerkkilajeja sekä annetaan vinkkejä hoidon keventämiseen ja lahoppuun hyödyntämiseen osana pihaa.</p>	2027	Ympäristönsuojelu, Kestävä ympäristö	Keskitaso	€	2
<p>Kaupunkivihreän edistäminen kaavoituksessa. Kaavoituksessa lisätään ja turvataan viheralueita osana rakennettua ympäristöä. Tavoitteena on parantaa asuinalueiden viihtyisyyttä sekä tukea luonnon monimuotoisuutta ja kaupunkiluonnon ekosysteemipalveluita. Kaavoissa varaudutaan myös viljelyalasta-alueisiin, kortteliviljelyn mahdollistamiseen sekä muiden osallistavien viheralueiden toteuttamiseen.</p>	Jatkuva	Kaavoitus	Keskitaso	€	2
<p>Etelä-Pirkanmaan yhteinen kaavabiologi. Etelä-Pirkanmaan kunnat palkkaavat yhteisen kaavabiologin tukemaan kaavoituksen luonnon monimuotoisuustavoitteita. Kaavabiologi tuo ekologista asiantuntemusta kaavaprosesseihin, osallistuu luontoarvojen tunnistamiseen ja huomioimiseen kaavoituksessa sekä edistää viheryhteyksien ja arvokkaiden luontokohteiden säilymistä. Toimintamalli tukee kuntien ilmasto- ja luontotavoitteita sekä vahvistaa luonnon kannalta kestäviä maankäyttöratkaisuja.</p>	2030	Kaavoitus	Keskitaso	€€€	3
<p>Etelä-Pirkanmaan yhteinen maisemasuunnittelu. Perustetaan Etelä-Pirkanmaan kuntien yhteisen maisemasuunnittelijan toimi tai viheralueiden osasto, joka vastaa kaupunkikuvaa, viihtyisyyttä ja luonnon monimuotoisuutta edistävien viheralueiden, istutusten, niittyjen ja muiden maisemakokonaisuuksien suunnittelusta ja kehittämisestä. Yhteistyöllä vahvistetaan kuntien maisemasuunnittelun osaamista ja resursseja sekä tuetaan monimuotoista ja laadukasta viherrakentamista eri kunnissa.</p>	2030	Tekninen keskus	Keskitaso	€€€	3
<p>Luontohaittojen kompensointi osana maankäytön suunnittelua. Selvitetään mahdollisuutta kompensoida maankäytön muutoksista aiheutuvia luontohaittoja muualla kaupungin alueella. Tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden kokonaisheikentymättömyys. Kaupungin tasoinen tarkastelu mahdollistaa kompensoinnin esimerkiksi suojelun, ennallistamisen tai uusien luontoarvojen luomisen kautta. Laaditaan kriteerit ja periaatteet luontohaittojen lieventämiseen ja mahdolliseen kompensointiin.</p>	2027	Maankäyttöpalvelut	Korkea	€€€	3

Akaan toimenpiteet

Energiantuotanto ja -kulutus

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
Kiinteistöjen energiatehokas valaistus. Vaihdataan toimialojen käytössä olevien kiinteistöjen valaisimet LED-valoihin.	2027	Tekninen toimi	Matala	€	1
Lämmitystapamuutokset. Vaihdataan kiinteistöjen öljylämmityksiä maalämpöön.	2025-2029	Tekninen toimi	Keskitaso	€€	1
Lämpötilojen säätäminen rakennuksissa. Termostaattien esisäätöasetusten muuttaminen 21 asteeseen	2025-2027	Tekninen toimi	Keskitaso	€	1
Kiinteistöjen ilmanvaihdon automaation päivitys. Ilmanvaihdon säätäminen hiilidioksidipitoisuuksien mukaan	2025-2030	Tekninen toimi	Korkea	€€	1
Pitkän tähtäimen suunnitelman laadinta PTS. Tutkitaan ja kartoitetaan kiinteistön elinkaari ja ajoitetaan korjaus/perusparannustoimenpiteet.	2025-2030	Tekninen toimi	Keskitaso	€	2
Kiinteistötekniikan toimivuustarkastelu. Uudiskohteiden ja saneerausten jälkeen tekniikan toimivuutta seurataan ja tarkastellaan.	2025-2030	Tekninen toimi	Korkea	€€	2
Aurinkoenergian hyödyntäminen. Asennetaan varausjärjestelmien valmius kiinteistöihin.	2025-2030	Tekninen toimi	Keskitaso	€+	2
Katuvalaistuksen energiatehokkuus- ja energiansäästötoimet. Katuvaloja vaihdetaan energiatehokkaampiin LED-valoihin. Energiankulutusta pienennetään yösammutuksilla.	Jatkuva	Tekninen toimi	Korkea	€+	1
Akkukäyttöisten työkalujen ja välineiden lisääminen. Polttomoottorikäyttöisten työvälineiden ja koneiden päivittäminen sähkö- ja akkukäyttöisiksi.	Jatkuva	Alueiden kunnossapito	Keskitaso	€€	2
Akkukäyttöiset robottiruohonleikkurit urheilualueiden nurmen hoitoon. Työn automatisointi ja päästöjen vähentäminen robotiikan avulla. Huomioidaan ja vältetään toteutuksessa laitteiden aiheuttama vaara pieneläimille.	Jatkuva	Liikunta, Alueiden kunnossapito	Keskitaso	€€	2
Akaan Vuokra-Asuntojen energia- ja ilmastotoimia. Toteutetaan lämmitystapamuutoksia öljystä ja hakkeesta muihin lämmitysmuotoihin. Vaihdataan kohteiden ulkovalaistuksia LEDeihin niin että kaikkien kohteiden valaistukset on vaihdettu 2026 loppuun mennessä. Korjataan olemassaolevia tiloja ja kalusteita uuden hankkimisen sijaan. Tiedotetaan asukkaita kierrättämisestä ja energiansäästöstä.	Jatkuva	Akaan Vuokra-Asunnot Oy	Korkea	€€€	1

* Kunnianhimon taso

Liikkuminen ja yhdyskuntarakenne

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
Lihavoimin liikkumiseen kannustaminen. Kannustetaan oppilaita liikkumaan jalan tai pyörällä osana liikunnallisen elämäntavan edistämistä. Toimenpiteisiin sisältyy kevyen liikenteen verkon ongelmakohtien tunnistaminen ja poistaminen.	Jatkuva	Sivistystoimi, Tekninen toimi	Keskitaso	€€	1
Joukkoliikenne. Lähijunaliiikenne, VAU-liikenne, Akaa-kyyti.	Jatkuva	Kaupunkikehitystoimi	Korkea	€€€	2
Nysse-verkon laajentaminen Akaan alueelle. Vaikuttaminen Nysse-organisaation päättäviin osastoihin ja verkostoituminen.	2027	Kaupunkikehitystoimi	Keskitaso	€€€	3
Sähköautojen latauspaikat. Lisätään sähköautojen latauspaikkoja ja investointikohteissa huomioidaan latauskapasiteetin kasvu.	2025-2030	Tekninen toimi	Keskitaso	€€	1
Yhteiskäyttösähköauto. Lähetin auto kaupungin sisäisesti yhteiskäytössä.	2026	Koko kaupunki, Tekninen toimi	Matala	€	2
Maapoliittisen ohjelman päivitys - ilmasto- ja luontonäkökulmat. Maapoliittisen ohjelman päivitys kaupunkistrategian päivityksen yhteydessä/jälkeen.	2026	Kaupunkikehitystoimi	Keskitaso	€	2
Maanomaisuuden hallinnan kehittäminen. Kehitetään maaomaisuuden hallintaa kartoittamalla ja dokumentoimalla omistukset paikkatietomuodossa. Laaditaan metsäsuunnitelma.	2027	Kaupunkikehitystoimi	Keskitaso	€€€	2
Ilmastovaikutusten arviointi kaavoituksessa. Arvioidaan kaavojen suoria ja välillisiä ilmastovaikutuksia sekä ilmastomuutokseen sopeutumisen riittävyyttä erilaisista näkökulmista.	Jatkuva	Kaavoitus	Keskitaso	€	1
Ilmasto-ohjaus kaavamääräyksissä, rakentamistapaohjeissa ja maankäytön suunnittelussa. Edistetään ilmastotavoitteiden toteutumista kaavamääräyksillä ja rakentamistapaohjeilla. Määräykset ja rakentamistapaohjeet voivat koskea esimerkiksi hulevesien käsittelyä, luonnonmukaisia piha-alueita, uusiutuvaa energiaa (mm. rakennusten suuntaus) ja puurakentamista.	Jatkuva	Kaavoitus	Keskitaso	€	1
Maankäytön suunnittelussa pyritään turvaamaan olemassa olevat hiilinielut ja -varastot. Suunnittelussa tunnistetaan mahdollisuuksia uusien nielujen ja varastojen lisäämiseksi esimerkiksi viherrakenteen vahvistamisen ja ennallistamisen kautta. Maankäytön muutoksia turvemailla pyritään välttämään niiden suuren hiilivaraston suojelemiseksi.					
Yhdyskuntarakenteen tiivistäminen. Yhdyskuntarakennetta pyritään tiivistämään joukkoliikenteen hyödyntämisen sekä kävelyn ja pyöräilyn edistämiseksi. Suositetaan täydennysrakentamista, joka liittyy olemassa olevaan infraan ja mahdollistaa julkisen liikenteen tehokkaan hyödyntämisen. Asemien seudut ovat suunnittelun keskiössä. Huomioidaan myös lähivirkistysalueiden sijainti palveluverkossa sekä reittien ja virkistysalueiden monimuotoisuus.	Jatkuva	Kaavoitus	Korkea	€	1

* Kunnianhimon taso

Kiertotalous ja materiaalitehokkuus

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
Siivousvälineiden ja -aineiden ympäristöystävällisyys. Valitaan ympäristöystävällisistä materiaaleista valmistetut välineet mahdollisuuksien mukaan huomioiden kierrätys. Valitaan ympäristöyställiset puhdistusaineet.	Jatkuva	Ruoka- ja siivouspalvelut	Matala	€	1
Kasvisruokavaihtoehtojen tarjoaminen. Tarjotaan kasvisruokaa muun ruoan rinnalla yksiköissä, joissa se tilojen puolesta on mahdollista.	2026	Ruoka- ja siivouspalvelut	Keskitaso	€€	2
Ruokahävikin hyödyntäminen. Hävikkiruokaa myydään ResQ-appin kautta tai lahjoitetaan.	Jatkuva	Ruoka- ja siivouspalvelut	Keskitaso	€+	1
Ruoka- ja siivouspalveluiden resurssiviisaustoimet. Ruoka- ja siivouspalveluissa edistetään resurssiviisautta vähentämällä energiankulutusta, vedenkäyttöä ja jätettä. Suurimmassa osassa kouluja ei käytetä tarjottimia ja veden kulutusta vähennetään menetelmien kehittämisellä. Käytetään energiatehokkaita laitteita ja varmistetaan monipuolinen jätteiden lajittelu kaikissa kohteissa.	Jatkuva	Ruoka- ja siivouspalvelut	Matala	€+	2
Palveluverkon tiivistäminen. Ruoka- ja siivouspalvelujen toimintaa kehitetään kohti suurempia, keskitettyjä asiakasyksiköitä, joiden myötä saavutetaan synergiaetuja ja resurssitehokkuutta. Tiivistyminen mahdollistaa energian- ja vedenkulutuksen vähentämisen sekä logistiikan tehostamisen.	2027	Ruoka- ja siivouspalvelut	Korkea	€+	3
Yhteiskäyttötavarat ja -käytännöt. Liikuntavälinelainaamo on toiminnassa ja toimintaa kehitetään. Käynnistetään tapahtumamateriaalilainaamo, joka palvelee kaupunkiorganisaation sisäisiä toimijoita ja yhdistyksiä.	Jatkuva	Vapaa-aikapalvelut	Matala	€	2
Kierrättäminen ja materiaalitehokkuus nuorisopalveluissa. Kierrätyskorni tarjoaa nuorille mahdollisuuden saada tavaroita ensimmäiseen omaan kotiin. Toimintaa toteutetaan yhteistyössä henkilökunnan ja lähipiirin kanssa. Lisäksi kierrätysmateriaaleja hyödynnetään askartelussa ja kirpputorikierrokset tukevat kestävän kulutuksen oppimista.	Jatkuva	Nuorisopalvelut	Matala	€	1
Sähköisen asioinnin lisääminen. Laaditaan koko kaupungin käytännöt paperittomuuteen siirtymisessä. Otetaan käyttöön sähköinen arkistointi.	Jatkuva	Hallintotoimi	Matala	€	1
Purkumateriaalien hyödyntäminen. Hyödynnetään purkubetonimurske maarakentamisessa.	Jatkuva	Tekninen toimi	Matala	€	2
SUP-direktiivin mukaisten tupakkajäteastioiden lisääminen. Lisätään tupakkajäteastioita määräysten mukaisesti.	2026	Alueiden kunnossapito	Matala	€	1

* Kunnianhimon taso

Kasvatus, osallisuus ja yhteistyö

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
Osallistava budjetointi ilmasto- ja lumo-toimiin. Osoitetaan nuorisovaltuustolle ja/ tai kouluille ja päiväkodeille rahaa ilmasto- ja luontotoimiin.	2026	Sivistystoimi	Matala	€	2
Akaakummitoiminnan kehittäminen. Akaakummitoiminnassa vapaaehtoiset osallistuvat lähiviheralueiden hoitoon ja viihtyisyyden edistämiseen. Toimintaa kehitetään yhteistyössä nuorisopalveluiden ja koulujen kanssa, esimerkiksi parantamalla piha-alueita, käyttämällä viheralueita oppimisympäristöinä ja perustamalla Akaakummiluokkia. Asukasyhdistyksiä osallistetaan toimintaan.	Jatkuva	Viherkunnossapito, Sivistystoimi	Keskitaso	€	2
Pölyttäjien elinolojen ja pölytyksen tukeminen. Akaa on Suomen hunajapääkaupunki jo vuodesta 2013. Kaupunki tukee pölyttäjien, kuten mehiläisten, kimalaisten ja perhosten, elinolosuhteita ja pölytystoimintaa omassa toiminnassaan. Kehitetään suunnitelmallista kaupunkimehiläistarhausta ja viestitään pölyttäjien merkityksestä asukkaille ja muille kohderyhmille. Varmistetaan mehiläistarhauksen jatkuvuus, osoitetaan tarhoille paikkoja esimerkiksi niittyalueiden läheisyydestä sekä viestitään aiheesta. Huomioidaan pölyttäjät myös liikenneviheralueiden niittomurskauksessa jättämällä pajut ja raidat mahdollisuuksien mukaan leikkaamatta. Akaassa järjestetään Mehiläistarhauksen peruskurssi sekä Hunajahulinat-viikko elokuun lopussa.	Jatkuva	Elinvoimapalvelut	Korkea	€	2
Polkujen ja reittien kehittäminen ja ylläpito. Kaupunkikulttuurireitin kehittäminen ja laajentaminen muihin taajamiin. Luontopolkuja ja retkeilypaikkoja ylläpidetään.	Jatkuva	Viherkunnossapito, Vapaa-aikapalvelut	Matala	€	2
Ilmasto- ja LUMO -viestintä ja kampanjat. Lisätään asukkaiden osallisuutta ja tietoisuutta kestävästä elämäntavoista. Vuosittain keväällä järjestetään roskien keruutalkoot, johon haastetaan mukaan yhdistykset ja koulut. Hyödynnetään teemaviikkoja viestinnässä esim. Earth Hour, Energiansäästöviikko, Pyöräilyviikko, Mehiläispäivä.	Jatkuva	Viestintä, Ympäristönsuojelu, Kestävä ympäristö	Matala	€	1
Ilmasto- ja luontotyön seuranta, raportointi ja viestintä. Ilmasto- ja luonto-ohjelman toteutumista seurataan Ilmastovahti-palvelussa. Toimenpiteiden toteuma päivitetään vähintään kahdesti vuodessa. Hinku- ja lumo-työryhmä seuraa toimenpiteiden toteutumista. Johtoryhmälle pidetään ilmasto- ja luontokatsaus kahdesti vuodessa. Talousarvion yhteydessä laaditaan ilmastobudjetti, jossa kootaan talousarvioon sisältyvät ilmasto- ja luontotoimenpiteet. Toteumaa tarkastellaan puolen vuoden osavuositarkastuksessa ja tilinpäätöksessä. Hinku-verkostolle raportoidaan vuosittain keskeiset ilmastomuutoksen hillinnän toimet. Asukkaille viestitään alueen päästökemityksestä ja tehdyistä toimenpiteistä vähintään kerran vuodessa tiedotteen muodossa.	Jatkuva	Kestävä ympäristö	Matala	€€	2

Luonnon monimuotoisuus ja hiilinielut

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
<p>Ⓢ Puistoalueiden lisääminen ja poistuvien viheralueiden korvaaminen. Täydennysrakentamisen myötä poistuvien puisto- ja viheralueiden määrää korvataan samalla määrällä vihreää muuhun paikkaan.</p>	Jatkuva	Rakentaminen, Alueiden kunnossapito, Kaavoitus	Korkea	€€	2
<p>Ⓢ Kasvillisuuden käyttö hulevesien viivytyksessä. Hulevesirakenteissa käytetään kasvillisuusratkaisuja.</p>	Jatkuva	Alueiden kunnossapito	Keskitaso	€€	2
<p>Ⓢ Nurmialueiden niittyistäminen. Luonnon monimuotoisuuden lisääminen. Vähentää hoitotarvetta, lajisto monipuolistuu ja pölyttäjät lisääntyvät.</p>	Jatkuva	Alueiden kunnossapito	Korkea	€€	2
<p>Ⓢ Lahopuun lisääminen. Lisätään lahopuun määrää puisto- ja metsäalueilla</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lahopuuta jätetään hakkuiden yhteydessä - Lahopuut jätetään maastoon ja niitä voidaan myös tuoda muualta - Lahopuuta lisätään viheralueille esim. pölleinä ja risuaitoina - Lahopuusta ja sen merkityksestä viestitään asukkaille <p>Lahopuun lisäämisessä huomioidaan kulkureittien esteettömyys sekä turvallisuusnäkökulmat.</p>	Jatkuva	Viherkunnossapito, MHY	Korkea	€	2
<p>Ⓢ Viheralueiden kunnossapidon laadun arviointi ja seuranta. Viherympäristöliiton laadunarviointilomake käytössä. Sähköinen lomake omaan järjestelmään. Nykytilan ja kehityskohteiden raportointi.</p>	Jatkuva	Alueiden kunnossapito	Keskitaso	€	2
<p>Ⓢ Vieraslajien torjunta. Järjestetään viestintää ja ohjeistusta sekä tuetaan torjuntatalkoita. Niitetään katujen varsilta ja toteutetaan torjuntatoimia maankaato-paikkojen yhteydessä.</p>	Jatkuva	Alueiden kunnossapito	Korkea	€€	1
<p>Ⓢ Metsien suojelun ja kestävän hoidon edistäminen. Edistetään luonnon monimuotoisuuden ja hiilinielujen turvaamista metsissä suojelun ja viestinnän keinoin. Selvitetään METSO-ohjelmaan sopivia metsäkohteita ja tiedotetaan aktiivisesti metsänomistajia suojeluvaihtoehdoista taloudellista korvausta vastaan. Tiedotetaan metsätuhoariskikohteista, kestävän metsänhoidon lannoitus- ja käsittelymenetelmistä sekä vaihtoehtoisista metsänhoitavoista.</p>	2030	Ympäristönsuojelu	Keskitaso	€	2
<p>Ⓢ Päiväkotien ja koulujen pihasuunnittelussa huomioidaan ilmastonmuutoksen hillintä ja sopeutuminen. Pihasuunnittelussa huomioidaan puut, varjostus, mikroilmasto, multa, nurmi, niityt jne. Päiväkotien piha-alueilta löytyy lapsille ja aikuisille varjopaikkoja. Näitä luodaan puuistutuksin ja rakenteellisin elementein. Toimilla vastataan kasvavaan luonnon ääri-ilmiöihin, kuten paahteinen ilma ja auringolta suojautuminen. Pihoissa toteutetaan lapsia osallistaen suunnittelua pihan monimuotoisuuden lisäämiseksi.</p>	Jatkuva	Tekninen toimi, Kaupunkisuunnittelu, Varhaiskasvatus	Keskitaso	€€	2
<p>Virta3-hanke. Osallistutaan Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistyksen VIRTA3-hankkeeseen. Hankkeessa parannetaan virtavesivaelluskalojen elinympäristöjä ja järjestetään ympäristökasvatusta.</p> <p>Haihunkoskessa on jatkettu mätirasia-istutuksia sekä niiden onnistumisen seuranta sähkökoekalastuksilla. Sähkökoekalastusten yhteydessä on järjestetty ympäristökasvatustapahtumia paikallisille koululaisille.</p>	2026-2027	Ympäristönsuojelu	Keskitaso	€	2
<p>Ⓢ Luonnon monimuotoisuuden edistäminen kaavoituksen keinoin. Kaavoituksessa lisätään ja turvataan viheralueita osana rakennettua ympäristöä. Tavoitteena on parantaa asuinalueiden viihtyisyyttä sekä tukea luonnon monimuotoisuutta ja kaupunkiluonnon ekosysteemipalveluita. Kaavoissa varaudutaan myös viljelypalsta-alueisiin, kortteliviljelyn mahdollistamiseen sekä muiden osallistavien viheralueiden toteuttamiseen.</p> <p>Ekologiset yhteydet huomioidaan osana kaavoitusta, ja niiden jatkuvuutta pyritään turvaamaan myös kuntarajojen yli. Ekologisten verkostojen suunnittelussa hyödynnetään paikkatietoaineistoja. Tavoitteena on sisällyttää myös naapurikuntien tiedot karttapalveluun, jotta suunnittelu perustuu ajantasaisiin ja laaja-alaisiin tietoihin.</p>	Jatkuva	Kaavoitus	Keskitaso	€	1

Urjalan toimenpiteet

Energiantuotanto ja -kulutus

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
Öljylämmityksestä luopuminen ja lämmitystapamuutoksiin kannustaminen. Kunta luopuu öljylämmityksestä omissa kiinteistöissään ja korvaa järjestelmät vähäpäästöisillä ja uusiutuvilla lämmitysmuodoilla. Asukkaita kannustetaan öljylämmityksestä luopumiseen tarjoamalla tietoa ja neuvontaa.	2030	Tekninen palvelukeskus	Keskitaso	€€	1
Kiinteistöjen energiatehokkuustoimet. Kehitetään kiinteistöautomaatiota, vaihdetaan vanhoja valaisimia energiatehokkaampiin LED-valoihin ja lisätään ilmalämpöpumppuja. Ilmanvaihtoja säädetään käyttäjämäärien ja käyttöaikojen mukaan, rakennusten lämmöneristystä parannetaan ja aurinkoenergian hyödyntämistä lisätään. Oppilaitosyhteistyön avulla kartoitetaan lisätoimia ja tehdään olosuhdemittauksia.	2027	Tekninen palvelukeskus	Keskitaso	€	1
Urjalan Talojen energiatehokkuustoimet. Toteutetaan biopoltoainekokeilu öljylämmitteisissä kohteissa vuodesta 2025 alkaen. Lisäksi sähkölämmitteisiin kiinteistöihin asennetaan vuosittain noin kymmenen ilmalämpöpumppua sekä parannetaan rakennusten eristystä, ovia ja ikkunoita.	Jatkuva	Urjalan Talot	Korkea	€€	1
Sisälämpötilojen energiatehokas optimointi. Kunnan kiinteistöissä sisälämpötilat pyritään pitämään Asumisterveysliiton suosituksen mukaisina, eli keskimäärin 21 °C:ssa, sallien vaihtelun +/- 1 °C. Tavoitteena on energiatehokkuuden parantaminen ilman asumis- tai työolosuhteiden heikentymistä. Sisälämpötiloja seurataan ja säätöjä tehdään tarpeen mukaan.	Jatkuva	Tekninen palvelukeskus, Urjalan Talot	Korkea	€+	1
Tilojen käytön tehostaminen. Seurataan kunnan omistamien rakennusten tilojen käyttöastetta ja kartoitetaan mahdollisuuksia käytön tehostamiseen esimerkiksi keskittämällä toimintoja tai jakamalla tiloja eri toimijoiden kesken. Tyhjillään olevia tai vajaakäytössä olevia tiloja voidaan tarjota vuokrattavaksi ulkopuolisille toimijoille, kuten pienyrittäjille.	Jatkuva	Tekninen palvelukeskus	Keskitaso	€+	2
Päästötön sähkö. Kunnan hankkima sähkö on tuotettu päästöttömällä energiamuodolla. Päästöttömällä sähköllä tarkoitetaan sähköä, jonka tuotannossa ei synny hiilidioksidipäästöjä (esim. uusiutuva energia ja ydinvoima).	Jatkuva	Tekninen palvelukeskus	Korkea	€€	1

* Kunnianhimon taso

Liikkuminen ja yhdyskuntarakenne

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
Kevyen liikenteen yhteyksien parantaminen. Parannetaan kevyen liikenteen yhteyksiä rakentamalla jalankulku- ja pyöräilyväylä Laukeelan ja Aseman välille, huomioiden mahdollinen uusi junapysäkki. Kehitetään kevyen liikenteen yhteyttä Laukeelan ja Urjalankylän välillä.	2030	Tekninen palvelukeskus	Keskitaso	€€€	2
Kimppakyytien edistäminen. Selvitetään mahdollisuutta hyödyntää kimppakyytisovellusta kuntalaisten arjen liikkumisen tukemisessa. Tavoitteena on vähentää yksityisautoilun päästöjä, lisätä sosiaalista kestävyyttä sekä parantaa liikkumismahdollisuuksia erityisesti julkisen liikenteen katvealueilla.	2027	Hallintokeskus	Matala	€+	2
Yhteiskäyttöautot ja -sähköpyörät. Hyödynnetään yhteiskäyttöautoja ja -pyöriä kunnan työntekijöiden käytössä erityisesti toimipisteiden välisessä liikkumisessa. Tavoitteena on vähentää yksityisautojen käyttöä, pienentää liikkumisen päästöjä sekä edistää kustannustehokasta ja ympäristöystävällistä liikkumista. Samalla tarkastellaan mahdollisuuksia laajentaa yhteiskäyttöratkaisuja myös kuntalaisten käyttöön esimerkiksi iltaisin tai viikonloppuisin.	2025	Hallintopalvelut	Matala	€€	2
Joukkoliikenne. Kunta on mukana joukkoliikenteen järjestämisessä VAU-liikenne, muu joukkoliikenne ja palveluliikenne.	Jatkuva	Sivistyspalvelukeskus	Korkea	€€	1
Lähijuna. Urjala sitoutuu Tampere-Turku-radanvarsikuntien yhteishankkeeseen junaliikenteen kehittämiseksi. Tavoitteena on junaseisakkeen toteuttaminen ja lähijunaliikennöinnin aloittaminen Urjalassa 2030-luvun alussa. Kustannusarvio seisakkeen rakentamiseksi Urjalaan on noin 1,5 miljoonaa euroa. Ostoliikennöinti maksaisi Urjalalle vuosittain arvioilta 260 000 euroa. Raideliikenteen palauttaminen Urjalaan on kuntastrategian 2022–2026 mukainen tavoite. Vuosien 2026–2028 taloussuunnitelmassa varaudutaan junaseisakkeen suunnitteluun vuonna 2028. Investointihankkeen on määrä toteutua vuosina 2029–2030, jolloin raideliikennöinnin on mahdollista käynnistyä Urjalassa vuonna 2031.	2031	Hallintopalvelut	Korkea	€€€	3
Ohjaaminen ilmastokestävään rakentamiseen kaavoituksen keinoin. Kaavamääräyksissä: Lappeen suunnat aurinkoenergian kannalta optimaalisesti, ikkunoiden sijoittelu viilennyksen kannalta optimaalisesti, riittävät räystäät, piholla vettä läpäisevää pintaa, pölyttäjäystävällisiä istutuksia. Olemassaolevan kasvillisuuden säilyttäminen.	Jatkuva	Hallintopalvelut	Keskitaso	€	1
Etelä-Pirkanmaan kuntien yhteinen ilmastovaiheleiskaava. Laaditaan kuntien yhteinen ilmasto- ja luontovaiheleiskaava, jossa tunnistetaan maankäytön keinot kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen sekä alueelliset mahdollisuudet uusiutuvan energian tuotantoon ja hiilinielujen vahvistamiseen. Kaavassa osoitetaan ilmastoystävällisen yhdyskuntarakenteen, kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen kehittämisen vyöhykkeitä. Lisäksi kaavassa huomioidaan luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaat alueet ja viheryhteydet. Kaava tarkentaa ja täydentää Pirkanmaan elonkirjo ja energia -vaiheleiskaavaa paikallisella tasolla ja tukee kuntien ilmasto- ja luontotavoitteiden toteutumista.	2035	Hallintopalvelut	Korkea	€€€	3

* Kunnanhinnon taso

Kiertotalous ja materiaalitehokkuus

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
Kiinteistöjen jätteiden kierrätyksen tehostaminen. Luovutaan yksittäisistä jätteasioista esimerkiksi toimistoissa ja siirrytään yhteisiin, selkeästi merkittyihin kierrätyspisteisiin. Tehostetaan kierrätystä opastuksella ja viestinnällä, erityisesti tekstiilien ja muiden haastavampien jättejakeiden osalta. Tavoitteena on, että kaikilla kunnan kiinteistöillä jätteet lajitellaan ja kierrätetään kattavasti (100 %:n kierrätysaste).	2026	Kiinteistöpalvelut, Siivous- ja ruokapalvelut	Keskitaso	€	1
Kestävät siivouskäytännöt ja -välineet. Hankitaan kierrätysmateriaaleista valmistettuja siivousvälineitä. Käytetään ympäristöystävällisiä, esimerkiksi joutsenmerkittyjä siivousaineita ja noudatetaan annosteluohjeita aineiden kulutuksen minimoimiseksi. Huolehditaan vanhojen siivousvälineiden kierrätyksestä asianmukaisesti.	Jatkuva	Siivous- ja ruokapalvelut	Matala	€+	1
Ruokahävikin hyödyntäminen. Osa kunnan toimipisteissä syntyvästä ruokahävikistä lahjoitetaan eteenpäin. Jatkossa selvitetään mahdollisuutta ohjata osa hävikistä myyntiin.	2026	Siivous- ja ruokapalvelut	Keskitaso	€+	1
Kestävään ruokavalioon ohjaava ruokalistasuunnittelu. Huomioidaan uudet ravitsemussuosituksot, jotka ohjaavat lisäämään kasviperäisten ruokien käyttöä osana terveellistä ja ympäristön kannalta kestävää ruokavaliota.	Jatkuva	Siivous- ja ruokapalvelut	Keskitaso	€+	2
Vähähiilinen rakentaminen ja korjaaminen. Kunnan omista uudisrakennus- ja korjausrakennuskohteissa tehdään energiatehokkuusvaikutusten arviointi ja hiilijalanjälkilaskenta eri suunnitteluvaihtoehtojen välillä ennen päätöksentekoa.	Jatkuva	Tekninen palvelukeskus	Keskitaso	€€	1
Kiinteistöjen purkuirtaimiston lajittelu ja kierrätys kunnan yksiköiden välillä. Kunnan kiinteistöjen purkujen yhteydessä irtaimisto lajitellaan ja ohjataan ensisijaisesti uudelleenkäyttöön kunnan omien yksiköiden välillä.	Jatkuva	Tekninen palvelukeskus	Keskitaso	€+	2
Maa-aineksen ja purkumateriaalien hyödyntäminen. Kaikki uusiokäyttöön soveltuva maa-aines, kuten hiekoitussepele, sekä purkumateriaalit pyritään hyödyntämään kunnan hankkeissa esimerkiksi katu- ja viherrakentamisessa. Materiaalien saatavuudesta tiedotetaan kunnan yksiköille. Uusiokäytön yhteydessä konsultoidaan tarvittaessa ympäristönsuojeluviranomaista.	Jatkuva	Tekninen palvelukeskus	Keskitaso	€+	2

* Kunnianhimon taso

Kasvatus, osallisuus ja yhteistyö

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
Ilmasto- ja ympäristökasvatus. Ilmasto- ja ympäristökasvatus on osa opetussuunnitelmaa. Teemoja toteutetaan käytännön toiminnan kautta, kuten ruokahävikin seurannalla, pyöräillen tehtävillä retkillä ja ympäristöprojekteilla. Kunta on luovuttanut metsäalueen koulumetsäalueeksi. Aseman koululla on Vihreä lippu -sertifikaatti, ja tavoitteena on ympäristökoulun status. Toimenpiteitä tarkennetaan lukuvuosisuunnitelmissa vuosittain.	Jatkuva	Sivistyspalvelukeskus	Keskitaso	€	1
Koululaisten puiden istutus. Järjestetään puiden istutusprojekteja kunnan omistamille joutomaille. Tavoitteena on, että jokainen oppilas istuttaa kouluajan ainakin yhden puun. Istutukset ajoitetaan kevääseen tai syksyyn, ja esimerkiksi kolmasluokkalaisten istuttavat vuosittain omat puunsa.	Jatkuva	Perusopetus, Tekninen palvelukeskus, MHY	Korkea	€	2
"Mistä vesi tulee" -kampanjointi. Viestitään veden tuotannosta ja säästämisestä. Teknisen palvelukeskuksen henkilöstö vieraillee alakouluissa ja päiväkodeissa kertomassa veden kiertokulusta eli mistä hanavesi tulee ja minne se käytön jälkeen päättyy. Kampanjassa käsitellään veden säästämistä ja kestävää vedenkäyttöä lapsille sopivalla, havainnollisella tavalla.	Jatkuva	Tekninen palvelukeskus, Perusopetus, Varhaiskasvatus	Keskitaso	€	2
Luontopolkuja ja retkeilypaikkoja ylläpidetään. Luontopolkuja ja retkeilypaikkoja ylläpidetään turvallisina ja viihtyisinä. Ylläpitoon sisältyy esimerkiksi reittien merkitseminen, rakenteiden (kuten pitköspuiden, laavujen ja opasteiden) kunnostus sekä siisteydestä huolehtiminen.	Jatkuva	Tekninen palvelukeskus	Keskitaso	€+	1
Urjalan profiloituminen terveyshyötyjen edelläkävijänä. Hyödynnetään luonnon terveyttä ja hyvinvointia edistäviä vaikutuksia osana kunnan elinympäristön ja palveluiden kehittämistä. Kehitetään ja viestitään terveismetsien, niittyalueiden, virkistysreittien ja ulkoliikuntapaikkojen mahdollisuuksista kuntalaisten hyvinvoinnin tukemisessa. Tavoitteena on profiloida Urjala kunnaksi, jossa luonnon hyvinvointivaikutukset ovat keskeinen osa vetovoimaa ja elinvoimaisuutta.	Jatkuva	Sivistyspalvelukeskus, Tekninen palvelukeskus, Hallintokeskus, Elinvoimapalvelut	Korkea	€	2
Yritysten ilmasto- ja luontotyön tukeminen. Tehostetaan yhteistyötä alueen yrittäjien ja maataloustoimijoiden kesken. Hyödynnetään paikallisten toimijoiden tuotteita ja palveluita mahdollisuuksien mukaan. Kannustetaan aktiivisiin ilmasto- ja luontotekoihin. Osallistutaan Pirkanmaan ilmastoverkoston toimintaan.	Jatkuva	Elinvoimapalvelut	Keskitaso	€	1
Maatalouden ympäristöosaamisen lisääminen. Lisätään maatalouden toimijoiden tietoisuutta ilmastokestävästä käytännöstä järjestämällä koulutusta ja tiedotusta muun muassa hiilensidonnasta, biokaasutuotannon mahdollisuuksista sekä eloperäisten maiden metsittämisestä. Toiminta toteutetaan yhteistyössä MTK:n, Pirkanmaan ilmastoverkoston sekä muiden asiantuntijatahojen kanssa.	Jatkuva	Maaseutupalvelut, Elinvoimapalvelut	Keskitaso	€	2
Ilmasto- ja luontotyön seuranta, raportointi ja viestintä. Ilmasto- ja LUMO-ohjelman toteutumista seurataan Ilmastovahti-palvelussa. Toimenpiteiden toteuma päivitetään vähintään kahdesti vuodessa. Hinku- ja Lumo -työryhmä seuraa toimenpiteiden toteutumista. Johtoryhmälle pidetään ilmasto- ja luontokatsaus kahdesti vuodessa. Talousarvion yhteydessä laaditaan ilmastobudjetti, jossa kootaan talousarvioon sisältyvät ilmasto- ja luontotoimenpiteet. Toteumaa tarkastellaan puolen vuoden osavuosikatsauksessa ja tilinpäätöksessä. Asukkaille viestitään alueen päästökehityksestä ja tehdyistä toimenpiteistä vähintään kerran vuodessa tiedotteen muodossa. Hinku-verkostolle raportoidaan vuosittain keskeiset ilmastomuutoksen hillinnän toimet. Energiatieteiden tutkimuskeskuksen sopimusvelvoitteiden mukaisesti raportoidaan energiankulutuksen ja -säästön tiedot vuosittain Motivalle.	Jatkuva	Kestävä ympäristö	Matala	€	1

* Kunnianhimon taso

Luonnon monimuotoisuus ja hiilinielut

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
<p>Vieraslajien torjunta. Torjutaan haitallisia vieraslajeja kunnan alueilla ja lisätään kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia mm. talkoiden ja joukkoistamissovellusten avulla. Lisätään viestintää vieraslajien haittavaikutuksista. Selvitetään mahdollisuutta sisällyttää vieraslajien torjunta kunnan vuokraamien alueiden vuokraehtoihin.</p>	Jatkuva	Tekninen palvelukeskus	Keskitaso	€€	2
<p>Perinnebiotooppien hoito. Yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa järjestetään niittotalkoita. Laidunnuksen jatkomahdollisuuksia selvitetään. Tiedot perinnebiotoopeista viedään paikkatietopalveluun.</p>	Jatkuva	Tekninen palvelukeskus, Ympäristönsuojelu	Keskitaso	€	2
<p>Kestävä metsänhoito. Toteutetaan maltillista hakkuupolitiikkaa, pidennetään kiertoaikoja ja hyödynnetään jatkuvaa kasvatusta sille soveltuvilla alueilla. Lisätään suojelualueita kunnan alueella ja huomioidaan metsien merkitys hiilinieluinä sekä monimuotoisuuden turvaajina. Kunnan metsäomaisuus viedään paikkatietojärjestelmään suunnittelun ja seurannan tueksi.</p>	2030	Hallintokeskus	Korkea	€€	2
<p>Metsien suojelun ja kestävä hoidon edistäminen. Edistetään luonnon monimuotoisuuden ja hiilinielujen turvaamista metsissä suojelun ja viestinnän keinoin. Selvitetään METSO-ohjelmaan sopivia metsäkohteita ja tiedotetaan aktiivisesti metsänomistajia suojeluvaihtoehtoista taloudellista korvausta vastaan. Tiedotetaan metsätuho-riskikohteista, kestävä metsänhoidon lannoitus- ja käsittelymenetelmistä sekä vaihtoehtoisista metsänhoitotavoista.</p>	2030	Ympäristönsuojelu	Keskitaso	€	2
<p>Kukkiva Urjala. Kunnan kiinteistöjen pihalle istutetaan kukkivia puita ja pensaita. Lisätään hyötykasveja, kuten hedelmäpuita, marjapensaita ja muita syötäviä tai pölyttäjiä tukevia kasvilajeja. Perustetaan kukkivia niittyalueita. Kehitetään koulujen yhteyteen pienimuotoisia viljelyalueita oppilaiden käyttöön ja hyödynnetään julkisia piha-alueita oppimisympäristöinä. Lisätään tietoisuutta hyötykasviviljelystä. Tavoitteena on lisätä lähiluonnon monimuotoisuutta sekä vahvistaa Urjalan maisemallista viihtyisyyttä.</p>	2028	Tekninen palvelukeskus, Sivistyspalvelukeskus, Elinvoimapalvelut	Keskitaso	€€	2
<p>Arvokkaat luontokohteet -selvitys. Teetetään selvitys Urjalan arvokkaista luontokohteista ja viedään tiedot laji.fi ja paikkatietopalveluun.</p>	2026	Hallintopalvelut	Matala	€€	2
<p>Hiilinielujen ja -varastojen huomioiminen maankäytön suunnittelussa. Maankäytön suunnittelussa pyritään turvaamaan olemassa olevat hiilinielut ja -varastot. Suunnittelussa tunnistetaan mahdollisuuksia uusien nielujen ja varastojen lisäämiseksi esimerkiksi viherrakenteen vahvistamisen ja ennallistamisen kautta. Maankäytön muutoksia turvemailla pyritään välttämään niiden suuren hiilivaraston suojelemiseksi.</p>	Jatkuva	Hallintopalvelut	Korkea	€€	2
<p>Etelä-Pirkanmaan yhteinen kaavabiologi. Etelä-Pirkanmaan kunnat selvittävät mahdollisuutta palkata yhteinen kaavabiologi tukemaan kaavoituksen luonnon monimuotoisuustavoitteita. Kaavabiologi toisi ekologista asiantuntemusta kaavaprosesseihin, osallistuisi luontoarvojen tunnistamiseen ja huomioimiseen kaavoituksessa sekä edistäisi viheryhteyksien ja arvokkaiden luontokohteiden säilymistä. Toimintamalli tukisi kuntien ilmasto- ja luontotavoitteita sekä vahvistaisi luonnon kannalta kestäviä maankäyttöratkaisuja.</p>	2030	Hallintopalvelut	Keskitaso	€€€	3
<p>Etelä-Pirkanmaan yhteinen maisemasuunnittelu. Perustetaan Etelä-Pirkanmaan kuntien yhteisen maisemasuunnittelijan toimi tai viheralueiden osasto, joka vastaa kaupunkikuvaa, viihtyisyyttä ja luonnon monimuotoisuutta edistävien viheralueiden, istutusten, niittyjen ja muiden maisemakokonaisuuksien suunnittelusta ja kehittämisestä. Yhteistyöllä vahvistetaan kuntien maisemasuunnittelun osaamista ja resursseja sekä tuetaan monimuotoista ja laadukasta viherrakentamista eri kunnissa.</p>	2030	Hallintopalvelut	Keskitaso	€€€	3

* Kunnanhinnon taso

Pätkäneen toimenpiteet

Energiantuotanto ja -kulutus

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
Fossiilittomaan energiaan siirtyminen. Öljylämmitys korvataan vaihtoehtoisella energialla kunnan kiinteistöissä.	2025-2028	Tekniset palvelut	Korkea	€€€	1
Sisälämpötilojen energiatehokas optimointi. Kunnan kiinteistöissä sisälämpötilat pyritään pitämään Asumisterveysliiton suosituksen mukaisina, eli keskimäärin 21 °C:ssa, sallien vaihtelun +/- 1 °C. Tavoitteena on energiatehokkuuden parantaminen ilman asumis- tai työolosuhteiden heikentymistä. Sisälämpötiloja seurataan ja säätöjä tehdään tarpeen mukaan.	Jatkuva	Tekniset palvelut	Keskitaso	€+	1
Kiinteistöjen olosuhdeseuranta huomioi sääolot ja muuttuvan ilmaston. Kiinteistöautomaatiolla huomioidaan tulevat sääolosuhteet. Seurataan sääolosuhteiden vaikutusta rakennusten olosuhteiden ylläpitoon. Tasapainotetaan ilmanvaihdon ja lämmityksen tarve.	2030	Tekniset palvelut	Matala	€	3
Jätevedenpuhdistamon energiatehokkuuden parantaminen. Kahden ilmastusaltaan käytöstä siirrytty yhteen. Prosessin muutos vähentää sähkönkulutusta. Loistehokompensaattorin käyttöönotto.	2026-2027	Tekniset palvelut ja vesihultolaitos	Keskitaso	€	2
Aurinkopaneelien lisääminen kunnan rakennuksiin. Aurinkosähköjärjestelmien rakentaminen investointisuunnitelmien mukaisesti huomioiden EU-sääntely.	2025-2030	Tekniset palvelut	Keskitaso	€€	2
Kiinteistöjen energiakatselmointi ja katselmoinnin toimenpiteiden toteuttaminen. Toteutetaan kiinteistöjen energiakatselmoiteja ja suunnitellaan energiatehokkuuden parantamisen toimenpideohjelma.	2026-2030	Tekniset palvelut	Keskitaso	€€	2
Kunnan uudis- ja korjausrakentamisessa huomioidaan energiatehokkuus. Hankkeen suunnittelun lähtökodista alkaen huomioidaan energiatehokkuuteen vaikuttavat ratkaisut.	Jatkuva	Tekniset palvelut	Keskitaso	€	1
Kiinteistöjen käyttäjien ja kiinteistöhuollon henkilöstön ohjeistaminen energiansäästötoimenpiteistä. Koulutetaan henkilöstöä kiinteistöjen energiasäästämiseen, huomioidaan huoltokirjassa.	Jatkuva	Tekniset palvelut	Keskitaso	€+	1
Sähköisten työmenetelmien kehittäminen ja optimointi. Tavoitteena tulostusmäärien ja paperipostin minimointi, tallennustilan optimointi, työprosessien sujuvuus, manuaalisen työn vähentäminen ja sähköiseen asiointiin siirtyminen.	Jatkuva	Hallintopalvelut/ ICT	Keskitaso	€+	1
Aurinkoenergian lisääminen. Mahdollistetaan yksityisten aurinkovoimaloiden rakentaminen kunnassa.	Jatkuva	Tekniset palvelut	Keskitaso	€+	1
Tuulivoimarakentamisen edistäminen. Selvitetään tuulivoiman, ml. pientuulivoiman, rakentamismahdollisuuksia. Tuulivoiman tuotanto lasketaan päästöhyvityksenä Hinku-laskennassa.	2030	Tekniset palvelut	Korkea	€€	3

* Kunnanhinnon taso

Liikkuminen ja yhdyskuntarakenne

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
Joukkoliikenne. Kehitetään ja edistetään joukkoliikennettä kunnan sisällä sekä Tampereen ja Valkeakosken suuntiin. Kuullaan käyttäjiä ja pyritään parantamaan joukkoliikenteen saavutettavuutta, palvelutasoa ja houkuttelevuutta.	Jatkuva	Elinvoimapalvelut	Keskitaso	€€	2
Kevyen liikenteen huomioiminen kaavoituksessa ja maankäytössä. Mahdollistetaan turvalliset ja toimivat kevyen liikenteen yhteydet asumisen, palveluiden ja työ- ja ulkoilupaikkojen välillä.	Jatkuva	Maankäyttö/ Tekniset palvelut	Keskitaso	€€	1
Ilmastotoimenpiteille laaditaan kaavoituksen periaatteet. Kaavoissa, joissa osoitetaan merkittävästi uutta rakentamista tai joilla on muuten ilmastoon liittyviä vaikutuksia, lisätään kaavaselostukseen oma kohtansa kaavan vaikutuksista ilmastoon ja ilmastomuutokseen. Vaikutusten arvioinnissa voidaan käyttää esimerkiksi Ympäristöministeriön KILVA-työkalua.	Jatkuva	Maankäyttö	Keskitaso	€	1
Etelä-Pirkanmaan kuntien yhteinen ilmastovaiheleiskaava. Laaditaan Etelä-Pirkanmaan kuntien yhteinen ilmasto- ja luontovaiheleiskaava, jossa tunnistetaan maankäytön keinot kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen sekä alueelliset mahdollisuudet uusiutuvan energian tuotantoon ja hiilinielujen vahvistamiseen. Kaavassa osoitetaan ilmastoystävällisen yhdyskuntarakenteen, kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen kehittämisen vyöhykkeitä. Lisäksi kaavassa huomioidaan luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaat alueet ja viheryhteydet. Kaava tarkentaa ja täydentää Pirkanmaan elonkirjo ja energia -vaiheleiskaavaa paikallisella tasolla ja tukee kuntien ilmasto- ja luontotavoitteiden toteutumista.	2035	Maankäyttö	Korkea	€€€	3

* Kunnianhimon taso

Kiertotalous ja materiaalitehokkuus

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
Kunnan toimipisteissä jätehuolto-, lajittelu- ja kierrätystoimien tehostaminen. Kaikissa yksiköissä syntyvät jätteet kierrätetään.	2028	Siivouspalvelut/ Tekniset palvelut	Matala	€	1
Ilmastovaikutusten huomiointi hankinnoissa. Huomioidaan ilmastovaikutukset kaikissa julkisesti kilpailutettavissa hankinnoissa, joissa on ilmastovaikutuksia.	Jatkuva	Kaikki hankintoja tekevät toimialat	Keskitaso	€€	1
Ruokahävikin vähentäminen. Pyritään vähentämään ruokahävikkiä ja lisäämään kouluruuan arvostusta. Perustetaan kouluruokaraati. Tavoitteena, että oppilaat syövät koululounaan päivittäin.	Jatkuva	Ruoka- ja sivistyspalvelut	Matala	€	1
Kunta hyödyntää mahdollisuuksien mukaan lähituottajien raaka-aineita hankinnoissa ja omassa ruokatuotannossa. Raaka-aineiden hankinnassa hyödynnetään paikallisia lähituottajia. Selvitetään tuotekehitysmahdollisuutta paikallisten tuottajien kanssa.	Jatkuva	Ruokapalvelut	Keskitaso	€	2
Sähköinen laskutus. Tavoitteena saada lähes kaikki osto- ja myyntilaskut sähköiseen muotoon.	2030	Talouspalvelut	Matala	€+	2
Tapahtumien ympäristöystävällisyys. Tapahtuminen järjestämisessä huomioidaan ilmasto- ja ympäristönäkökulmat, jotka huomioidaan kaikissa tapahtumakaaren vaiheissa.	2026	Sivistyspalvelut	Keskitaso	€	2
Kengätön koulu. Kaikissa oppilaitoksissa käyttäjien kengät jäävät sisääntulon yhteydessä oleviin kenkätelineisiin. Säästö siivouksen materiaali- ja energiankulutuksessa.	Uuden koulu- kiinteistön käyttöön- oton yh- teydessä	Siivouspalvelut/ Tekniset palvelut/ Sivistyspalvelut	Matala	€	2
Tilojen optimaalinen käyttö. Tilojen käyttö mahdollistetaan erilaisille kuntalaisryhmille. Samoja tiloja voisi toimistotyössä käyttää useampi etätyöt huomioiden. Koulurakennusten tilojen ilta- ja viikonloppukäyttöä lisätään harrastus-, kulttuuri- ym. tarpeisiin. Uuden koulurakennuksen suunnittelussa on huomioitu, että rakennusta käytetään moniin tarkoituksiin myös koulupäivän ulkopuolisina aikoina (mm. tilavaraussysteemit, kulunvalvonta, tilojen monikäyttöisyys).	Jatkuva	Tekniset palvelut/ Sivistyspalvelut	Matala	€+	1
Biohiilen käyttö maanparannusaineena ja aluerakentamisessa. Seurataan biohiilen käyttöön liittyvää tutkimusta ja käytännön kokeiluja. Käytetään mahdollisuuksien mukaan biohiiltä maanparantamisessa ja maanparannuksessa perinteisten materiaalien sijaan.	2030	Tekniset palvelut	Keskitaso	€€	2

* Kunnianhimon taso

Kasvatus, osallisuus ja yhteistyö

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
Ympäristö- ja luontokasvatus. Lisätään ympäristö- ja luontokasvatusta esi- ja perusopetuksessa sekä lukiokoulutuksessa. Osallistutaan erilaisiin hankkeisiin aiheen tiimoilta. Perustetaan esi- ja alkuopetukseen luontopainotteisia luokkia. Koulun toiminnassa näkyy ympäristötietoisuus mm. kierrätyksen, ruokahävikin, materiaalien uusiokäytön ja yleisen säästäväisyyden näkökulmasta. Vahvistetaan lasten ja nuorten uskoa siihen, että heidän teoillaan on merkitystä ja että he voivat vaikuttaa positiivisesti ympäristöönsä.	Jatkuva	Sivistyspalvelut	Keskitaso	€+	1
Koulumetsä. Pälkäneellä opetuskäyttöön osoitettua koulumetsää kehitetään palvelemaan opetuksen tarpeita.	2026	Tekniset palvelut / Sivistyspalvelut	Keskitaso	€€	2
Opetuskodot osana ympäristö- ja luontokasvatusta. Luonto-opetuksen käyttöön rakennetaan useampi opetuskota.	2030	Tekniset palvelut / Sivistyspalvelut	Keskitaso	€€	3
Nuorten ympäristö- ja kulutustietoisuuden kehittäminen. Lisätään tietoisuutta kertakäyttömuodin ja turhien verkkotilausten vaikutuksista ilmastoon. Teemaviikkoja/päiviä kouluissa ja nuorisotiloilla sekä somessa, yhteistyötä esim. kirpputorien kanssa, kannustetaan nuoria harkittuihin ja kestäviin valintoihin. Tavoitteena lasten ja nuorten kulutustottumusten ohjaaminen ympäristöystävällisempään suuntaan.	Jatkuva	Sivistyspalvelut	Keskitaso	€	1
Kestävyysviestintä asukkaille ja yrityksille. Lisätään kuntalaisten ja yritysten ilmasto- ja ympäristötietoisuutta ja tarjotaan heille ideoita ja välineitä ilmasto ja LUMO-toimien toteuttamiseen. Osallistutaan ilmastoverkosto-hankeeseen ja selvitetään toiminnan jatkomahdollisuuksia.	Jatkuva	Ympäristönsuojelu ja viestintä	Keskitaso	€	1
Ilmasto- ja luontotyön hyödyntäminen kuntamarkkinoinnissa. Kaikkia Pälkäneellä tehtyjä ilmasto- ja luontotoimia esimerkiksi vesien suojele hyödynnetään tehokkaammin markkinoinnissa ja kunnan imagoissa.	Jatkuva	Ympäristöpalvelut ja viestintä	Matala	€	1
Luontopolkuja ja retkeilypaikkoja ylläpidetään. Luontopolkuja ja retkeilypaikkoja ylläpidetään turvallisina ja viihtyisinä. Ylläpitoon sisältyy esimerkiksi reitien merkitseminen, rakenteiden kuten pitköspuiden, laavujen ja opasteiden kunnostus sekä siisteydestä huolehtiminen.	Jatkuva	Tekniset palvelut / Vapaa-aikapalvelut	Matala	€€	1
Ilmasto- ja luontotyön seuranta, raportointi ja viestintä. Ilmasto- ja LUMO-ohjelman toteutumista seurataan Ilmastovahti-palvelussa. Toimenpiteiden toteuma päivitetään vähintään kahdesti vuodessa. Hinku- ja lumo -työryhmä seuraa toimenpiteiden toteutumista. Talousarvion yhteydessä laaditaan ilmastobudjetti, jossa kootaan talousarvion sisältyvät ilmasto- ja luontotoimenpiteet. Toteumaa tarkastellaan puolen vuoden osavuosisikatsauksessa ja tilinpäätöksessä. Hinku-verkostolle raportoidaan vuosittain keskeiset ilmastomuutoksen hillinnän toimet. Asukkaille viestitään alueen päästökehityksestä ja tehdyistä toimenpiteistä vähintään kerran vuodessa tiedotteen muodossa.	Jatkuva	Kestävä ympäristö/ Ympäristönsuojelu	Matala	€	2

Luonnon monimuotoisuus ja hiilinielut

Toimenpide	Aikataulu	Vastuutaho	Vaikutta- vuus	Kustan- nus	*
Vieraslajien torjunta. Viestitään ja ohjeistetaan vieraslajien torjuntaan. Tuetaan vieraslajitalkoiden järjestämistä. Hyödynnetään Crowdsorsa-sovellusta ja lampaiden laidunnusta jättipalsamin torjunnassa.	Jatkuva	Ympäristönsuojelu	Keskitaso	€	2
Monimuotoiset ja ilmastokestävät viheralueet. Kunnan ulkoalueet luokitellaan eri hoitoluokkiin ja tarkastellaan alueiden soveltuvuutta Lumo-toimiin. Nurmen korvaaminen niittykasveilla. Kunnan istutuksissa monimuotoisuuden varmistaminen kasvien lajivalintojen avulla.	2030	Tekniset palvelut	Keskitaso	€	2
Monimuotoisten elinympäristöjen turvaaminen. Toteutetaan hankkeita ja tehdään yhteistyötä sidosryhmien kanssa elinympäristöjen turvaamiseksi. Painopisteenä ovat perinnebiotoopit, joiden hoidossa hyödynnetään esim. niittoja, raivausta ja laidunnusta.	Jatkuva	Ympäristönsuojelu	Keskitaso	€	2
Liittyminen Luontoviisaat kunnat -verkostoon. Selvitetään mahdollisuutta liittyä tavoitteelliseen luontotoimintaan tähtäävien kuntien Luontoviisaat kunnat -verkostoon. Edellyttää aiheen kirjaamista kuntastrategiaan ja arvokkaiden luontokohteiden selvittämistä.	2030	Ympäristönsuojelu/ Kestävä ympäristö	Keskitaso	€€	2
Vastuullinen metsäpolitiikka. Kunta siirtyy metsänhoitotoimenpiteissä osittain jatkuvaan kasvatukseen ja lisää luonnonsuojelualueita.	2035	Tekniset palvelut	Keskitaso	€	3
Yksityismetsien suojelun ja kestävä hoidon edistäminen. Edistetään luonnon monimuotoisuuden ja hiilinielujen turvaamista metsissä suojelun ja viestinnän keinoin. Selvitetään METSO-ohjelmaan sopivia metsäkohteita ja tiedotetaan aktiivisesti metsänomistajia suojeluvaihtoehtoista taloudellista korvausta vastaan. Tiedotetaan metsätuhoarvokkoista, kestävä metsänhoidon lannoitus- ja käsittelymenetelmistä sekä vaihtoehtoisista metsänhoitotavoista.	2030	Ympäristönsuojelu/ Kestävä ympäristö	Keskitaso	€	2
Ilmasto- ja luontonäkökulmat huomioidaan kunnan vuokrateltojen viljelyssä. Toteutetaan kunnan omistamien peltöjen salkutus. Pitkäaikaisten vuokrasopimusten uusimisen yhteydessä selvitetään mahdollisuutta sopia vapaaehtoisista toimista, jotka edistävät pellon kasvukunnon parantamista, hiilensidontaa ja luonnon monimuotoisuutta (esim. kasvukuntosopimus). Tavoitteena on tukea kestäviä viljelymenetelmiä, vähentää maaperäpäästöjä ja lisätä peltoluonnon monimuotoisuutta.	2026	Tekniset palvelut	Keskitaso	€	2
Luontohaittojen kompensointi osana maankäytön suunnittelua. Selvitetään mahdollisuutta kompensoida maankäytön muutoksista aiheutuvia luontohaittoja muualla kunnan alueella. Laaditaan kriteerit ja periaatteet luontohaittojen lieventämiseen ja mahdolliseen kompensaatioon sekä hiilinielujen ja -varastojen säilyttämiseen.	2027	Maankäyttö	Korkea	€€€	3
Etelä-Pirkanmaan yhteinen kaavabiologi. Etelä-Pirkanmaan kunnat palkkaavat yhteisen kaavabiologin tukemaan kaavoituksen luonnon monimuotoisuustavoitteita. Kaavabiologi tuo ekologista asiantuntemusta kaavaprosesseihin, osallistuu luontoarvojen tunnistamiseen ja huomioimiseen kaavoituksessa sekä edistää viheryhteyksien ja arvokkaiden luontokohteiden säilymistä. Toimintamalli tukee kuntien ilmasto- ja luontotavoitteita sekä vahvistaa luonnon kannalta kestäviä maankäyttöratkaisuja.	2030	Maankäyttö	Keskitaso	€€	3

05

Seuranta ja raportointi

Toimenpiteiden seuranta

Ohjelman toimenpiteiden toteutumista seurataan kuntakohtaisesti ilmastovahti-palveluissa.

<https://ilmastovahti.valkeakoski.fi/>

<https://ilmastovahti.aka.fi/>

<https://ilmastovahti.palkane.fi/>

<https://ilmastovahti.urjala.fi/>

Ilmastobudjetointi

Jokainen kunta esittää kullekin talousarviovuodelle ilmasto- ja LUMO-työhön kohdistuvat käyttötalouden ja investointien erät ilmastobudjetissa. Ilmastobudjetti liitetään talousarvion taustoittavaan osaan ja ilmastobudjetin toteuma esitetään tilinpäätöksessä. Puolen vuoden osavuositarkastuksen yhteydessä esitetään ajankohtaiset päästö- ja energiatiedot sekä yleiskatsaus alkuvuoden toimenpiteiden tilanteesta.

Työryhmät ja vastuuhenkilöt

Jokaisessa kunnassa kokoontuu ilmasto- ja LUMO-työtä koordinoiva poikkihallinnollinen työryhmä vähintään kahdesti vuodessa.

Etelä-Pirkanmaan yhteistyön käytäntöjä ja kehittämistä ohjaa 4 kertaa vuodessa kokoontuva Etelä-Pirkanmaan ilmastotyöryhmä. Työryhmään kuulu edustaja kustakin kunnasta.

Ilmasto- ja LUMO-ohjelman toimenpiteiden toteutuksesta ja ilmastovahdin päivittämisestä vastuussa olevat yhteyshenkilöt tapaavat kahdesti vuodessa. Tapaamisten teemana on ilmasto- ja LUMO-työn kehittäminen ja raportointi sekä parhaiden käytäntöjen jakaminen.

Ohjelman päivittäminen

Ilmasto- ja LUMO -ohjelman päivitystarvetta seurataan ja toimenpiteet päivitetään vähintään kerran valtuustokaudessa.

Lähteet

Hiilineutraalisuomi.fi SYKE - kuntien ja alueiden khk-päästöt Haettu osoitteesta <https://paastot.hiilineutraalisuomi.fi/> 8.9.2025.

Syke. (2025). Haettu osoitteesta <https://hiilineutraalisuomi.syke.fi/paastotieto/paastotiedot-ja-indikaattorit/kuntien-kayttoperaiset-paastot-ja-ilmastoindikaattorit/kayttoperusteisen-paastolaskennan-menetelma/> 8.9.2025.

Kuva sivulla 5: palkane.fi

Kuva sivulla 6: valkeakoski.fi

Kuva sivulla 12: palkane.fi

Kuva sivulla 15: valkeakoski.fi

Kuva sivulla 21: valkeakoski.fi

Kuva sivulla 30: akaa.fi

Kuva sivulla 36: urjala.fi

Kuva sivulla 42: palkane.fi

Kuva sivulla 48: valkeakoski.fi

Kuva sivulla 49: akaa.fi

Kuva sivulla 50: urjala.fi

